Należytość pocztowa uiszczona ryczałtem.

Rok XII. Nr. 6.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO

Kraków, dnia 18 maja 1933 r.

TREŚĆ:

85.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

z dnia 20 stycznia 1933 r. [1])

wydane w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów o komisjach dyscyplinarnych i postępowaniu dyscyplinarnem przeciwko nauczycielom.

Na podstawie art. 81, 82 i 83 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu obwieszczenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 listopada 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 104, poz. 873) [2]) zarządza się, co następuje:

Rozdział I.

KOMISJE DYSCYPLINARNE. RZECZNICY DYSCYPLINARNI. OBRONA.

Skład i właściwość komisyj dyscyplinarnych.

§ 1. Każda komisja dyscyplinarna składa się z przewodniczącego, jego zastępców i członków, powoływanych i odwoływanych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Przewodniczącego i jego zastępców powołuje Minister z grona podwładnych mu urzędników i nauczycieli — członków zaś z pośród tychże osób jak również z pośród obywateli, zamieszkałych w miejscu urzędowania komisji dyscyplinarnej.

§ 2. Pierwszą instancją orzekającą w sprawach dyscyplinarnych są:

1) okręgowe komisje dyscyplinarne przy władzach, podlegających bezpośrednio Ministrowi dla nauczycieli szkół tym władzom podległych, albo których sprawy dyscyplinarne przekazano w myśl art. 80 ust. 3 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu obwieszczenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 listopada 1932 r. (Dz. U. R. P. Nr. 104, poz. 873).

2) Komisja dyscyplinarna przy Ministrze dla nauczycieli szkół podległych bezpośrednio Ministrowi.

Drugą instancją dla spraw dyscyplinarnych jest odwoławcza komisja dyscyplinarna przy Ministrze.

§ 3. Właściwość komisji zależy od miejsca pełnienia służby w chwili wdrożenia przeciw nauczycielowi postępowania dyscyplinarnego, również wtedy, gdy chodzi o przewinienie służbowe w czasie pełnienia obowiązków w innym dziale zarządu państwowego, lub w czasie podlegania innym

---

[1]) Ogłosozne w Dz. U. R. P. Nr. 26, poz. 217.

[2]) Przedrukowane w Dz. Urz. Kuratorjum Nr. 11 z 1932 r.

przepisom służbowym, o ile stosunek służbowy miał charakter publiczno-prawny. W tych przypadkach należy przewinienie oceniać przedewszystkiem według tych przepisów służbowych, którym obwiniony podlegał w chwili popełnienia czynu, albo dopuszczenia się zaniechania, lub zaniedbania, sprzeciwiającego się jego obowiązkom.

W razie współobwinienia o naruszenie obowiązków służbowych kilku nauczycieli, którzy podlegają właściwości różnych okręgowych komisyj dyscyplinarnych — wszyscy uczestnicy podlegają właściwości komisji, wyznaczonej przez Ministra, a w wypadkach współobwinienia o naruszenie obowiązków kilku nauczycieli, z których jedni podlegają okręgowej komisji dyscyplinarnej przy Ministrze — wszyscy uczestnicy podlegają właściwości komisji dyscyplinarnej przy Ministrze.

Jeżeli okręgowa komisja dyscyplinarna nie rozporządza chwilowo ilością członków, potrzebną do utworzenia kompletu orzekającego lub jeżeli warunki lokalne ze względu na interes służby wymagają wyjęcia sprawy z pod rozpoznania terytorjalnie właściwej komisji, Minister przekazuje sprawę innej okręgowej komisji dyscyplinarnej lub komisji dyscyplinarnej przy Ministrze.

Spory o właściwość rozstrzyga Minister.

§ 4. Komisje dyscyplinarne obradują, postanawiają i orzekają w kompletach orzekających, złożonych z przewodniczącego komisji, lub jego zastępcy i dwóch członków, z których jeden powinien być nauczycielem tej samej kategorji szkół, do których należy nauczyciel, odpowiadający dyscyplinarnie przed danym kompletem.

Jeżeli do odpowiedzialności dyscyplinarnej jest pociągnięty duchowny nauczyciel religji, a w skład właściwej komisji dyscyplinarnej nie wchodzi duchowny tegoż wyznania, Minister, względnie władza podległa bezpośrednio Ministrowi, przy której czynna jest komisja dyscyplinarna, powołuje specjalnie dla tego wypadku duchownego nauczyciela religji tego wyznania, jako jednego z członków kompletu orzekającego.

Skład kompletu orzekającego wyznacza przewodniczący komisji z pośród członków komisji.

Obowiązki i prawa rzeczników dyscyplinarnych.

§ 5. Obowiązkiem rzecznika dyscyplinarnego jest przy przeprowadzaniu postępowania dyscyplinarnego stać na straży dobra służby, ścisłego wykonywania obowiązków służbowych przez nauczycieli, oraz godności i powagi zajmowanego przez nich stanowiska służbowego.

Komisja dyscyplinarna wydaje każde postanowienie i orzeczenie nie inaczej jak po wysłuchaniu zdania rzecznika dyscyplinarnego; przy naradach i głosowaniu kompletu orzekającego rzecznik nie może być obecny.

Rzecznicy dyscyplinarni, działając w ścisłej zależności od swych władz przełożonych, mają prawo i obowiązek:

1) uczestniczenia we wszystkich posiedzeniach komisyj dyscyplinarnych;

2) stawiania w razie potrzeby wniosków o wezwanie świadków i biegłych i przeprowadzenie innych dowodów;

3) donoszenia władzy przełożonej o wszystkich przypadkach przewinień służbowych, które doszły do ich wiadomości w toku postępowania dyscyplinarnego;

4) brania udziału w dochodzeniach dyscyplinarnych na zlecenie władzy.

Rzecznika dyscyplinarnego przy komisji niższej instancji może zastąpić w razie potrzeby rzecznik dyscyplinarny przy komisji wyższej instancji; również rzecznika dyscyplinarnego wyższej instancji może zastąpić w razie potrzeby rzecznik dyscyplinarny przy komisji niższej instancji.

O zastępstwie decyduje Minister.

Utrata zdolności do pełnienia funkcji członka komisji dyscyplinarnej i rzecznika dyscyplinarnego.

§ 6. Gdy w stanowisku służbowem nauczycieli lub urzędników, powołanych na członków komisji dyscyplinarnej, lub wyznaczonych na rzeczników dyscyplinarnych i ich zastępców, zajdzie zmiana, wskutek której odpadają warunki do ich powołania, względnie wyznaczenia — tracą oni stanowisko rzecznika bądź członka komisji dyscyplinarnej.

W czasie trwania postępowania sądowo-karnego lub dyscyplinarnego, toczącego się przeciw nauczycielowi lub urzędnikowi, nie można powoływać go do żadnej czynności urzędowej w komisji dyscyplinarnej. Gdy postępowanie takie zakończy się ukaraniem nauczyciela lub urzędnika, traci on stanowisko rzecznika dyscyplinarnego, bądź członka komisji dyscyplinarnej.

Nauczyciela lub urzędnika, karanego dyscyplinarnie, o ile nie zachodzi wypadek, przewidziany w § 24 ust. 5 — nie można powoływać na członka komisji dyscyplinarnej, ani wyznaczać go na rzecznika dyscyplinarnego lub jego zastępcę.

W razie wszczęcia postępowania sądowo-karnego przeciwko członkowi komisji, powołanemu z grona obywateli, nie można powoływać go do żadnej czynności w komisji dyscyplinarnej, jak długo trwa to postępowanie. a w przypadku prawomocnego skazania takiego członka komisji przez sąd traci on swoje stanowisko i nie można go powoływać ponownie na członka komisji.

Obowiązki i prawa obrońcy. Obrońcy z urzędu.

§ 7. Obrońca ma obowiązek przytoczyć w obronie wszystkie okoliczności, które uważa w tym celu za konieczne i przydatne i zastosować przewidziane w rozporządzeniu niniejszem środki obrony. Jest on obowiązany zachować w tajemnicy wszystkie poufne informacje, udzielone mu w związku z obroną.

Obrońcy winna władza udzielić urlopu, nieodzownie potrzebnego do spełnienia tych czynności.

O ile postępowanie dyscyplinarne toczy się poza siedzibą służbową funkcjonarjusza, występującego w charakterze obrońcy, przysługuje mu prawo do zwrotu kosztów podróży i diet na tych samych zasadach, jak przy podróżach służbowych.

Na prośbę obwinionego lub na wniosek przewodniczącego komisji dyscyplinarnej władza, przy której jest czynna komisja dyscyplinarna, przydaje obwinionemu z grona podwładnych sobie urzędników lub nauczycieli obrońcę z urzędu, jeżeli obwiniony nie przybrał sobie obrońcy z wyboru. Prośba o wyznaczenie obrońcy z urzędu winna być wniesiona bezpośrednio do władzy, przy której istnieje komisja dyscyplinarna najpóźniej na 7 dni przed terminem rozprawy.

Funkcjonarjuszowi wolno nie podjąć się obrony z wyjątkiem przypadku ustanowienia go obrońcą z urzędu. Nie wolno mu przyjmować wynagrodzenia za spełnianie czynności obrońcy.

Rozdział II.

POSTĘPOWANIE DYSCYPLINARNE.

Obowiązek strzeżenia tajemnicy w postępowaniu dyscyplinarnem.

§ 8. Całe postępowanie dyscyplinarne powinno być otoczone jak najściślejszą tajemnicą.

Szczegółów z postępowania dyscyplinarnego nie wolno podawać do publicznej wiadomości.

Postanowienia i orzeczenia komisyj dyscyplinarnych można ogłaszać jedynie za zezwoleniem Ministra.

Wdrożenie postępowania. Dochodzenie.

§ 9. Władza służbowa, nie niższa jednak niż II instancji, lub przełożona władza wyższa, w razie dostrzeżenia lub otrzymania wiadomości o naruszeniu obowiązków służbowych przez podwładnego nauczyciela, po wstępnem zbadaniu sprawy, o ile dopatruje się w naruszeniu obowiązków występku służbowego, — wdraża postępowanie dyscyplinarne, o czem zawiadamia nauczyciela.

§ 10. Jeżeli wstępne zbadanie sprawy nie dostarczyło materjału wystarczającego dla sporządzenia wniosku o ukaranie, władza, po wdrożeniu postępowania dyscyplinarnego, zarządza przeprowadzenie dochodzeń przez wyznaczonego w tym celu jednego, lub więcej podległych jej urzędników.

W każdem stadjum dochodzeń władza, która wdrożyła postępowanie dyscyplinarne, może je umorzyć.

O umorzeniu postępowania należy zawiadomić obwinionego.

Prowadzący dochodzenia przesłuchuje świadków, a w razie potrzeby biegłych i bada wszystkie okoliczności potrzebne do wyjaśnienia sprawy, jako też zbiera środki dowodowe.

Prowadzący dochodzenia przy przesłuchaniu świadków uprzedza, że złożenie fałszywego zeznania jest przestępstwem, zagrożonem karą, przewidzianą w kodeksie karnym.

Prowadzący dochodzenia sporządza z przebiegu przesłuchania protokół, zawierający dokładne oznaczenie miejsca i czasu przesłuchania, imię i nazwisko świadka lub biegłego, jego zeznania i oświadczenia z możliwą dokładnością, oraz stwierdzenie, że świadka lub biegłego uprzedzono o grożącej mu odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania. Protokół podpisuje prowadzący dochodzenie i świadek (biegły). Przed podpisaniem protokółu należy go odczytać zeznającemu i zaznaczyć to w protokóle.

Prowadzący dochodzenia może się zwrócić o współdziałanie w dochodzeniach do władz administracyjnych i organów policyjnych.

Prowadzący dochodzenia winien dać obwinionemu zarówno w czasie dochodzeń, jak i po ich zakończeniu, sposobność wypowiedzenia się tak co do wszystkich punktów obwinienia, jak również co do wyniku dochodzeń, jednakże odmowa, lub fizyczna niemożność wypowiedzenia się ze strony obwinionego nie wstrzymuje dochodzeń.

Prowadzący dochodzenia nie może zasiadać w komplecie orzekającym, pełnić funkcyj obrońcy, lub być powołanym do innej czynności w postępowaniu dyscyplinarnem. Pozatem podlega on postanowieniom § 6.

§ 11. Wynik dochodzeń otrzymuje w drodze służbowej władza, przy której istnieje właściwa komisja dyscyplinarna. Władza ta, po ewentualnem uzupełnieniu dochodzeń, zarządza przez rzecznika dyscyplinarnego przygotowanie wniosku o ukaranie — jeśli dopatruje się w naruszeniu obowiązków występku służbowego, w przeciwnym razie władza, która wdrożyła postępowanie dyscyplinarne, umarza je i zawiadamia o tem obwinionego.

§ 12. Jeżeli naruszenie obowiązku służbowego posiada cechy czynu karalnego, ściganego z urzędu w drodze sądowej, władza, nie niższa niż II instancji, czyni doniesienie karne i jeżeli uważa, że wyniki dochodzeń

nie są uzależnione od wyników postępowania sądowo-karnego — prowadzi postępowanie dyscyplinarne wedle postanowień § 9—11. W przeciwnym razie zawiesza to postępowanie najdalej do prawomocnego ukończenia postępowania sądowo-karnego.

Wniesienie oskarżenia.

§ 13. Rzecznik dyscyplinarny sporządza wniosek o ukaranie i przesyła go wraz z aktami przewodniczącemu komisji dyscyplinarnej.

Wniosek o ukaranie winien zawierać:

a) imię i nazwisko, stanowisko służbowe, siedzibę urzędową oraz inne dane osobowe obwinionego,

b) dokładne określenie zarzucanego czynu ze wskazaniem czasu, miejsca i innych okoliczności jego popełnienia, oraz powołanie naruszonego tym czynem przepisu,

c) wymienienie proponowanej kary dyscyplinarnej,

d) uzasadnienie.

Wniosek w razie potrzeby winien zawierać wykaz świadków i biegłych, których wezwania na rozprawę żąda rzecznik dyscyplinarny, oraz wskazywać inne dowody, których przeprowadzenie na rozprawie dyscyplinarnej rzecznik uważa za niezbędne.

§ 14. Jeżeli przewodniczący komisji dyscyplinarnej uzna potrzebę przeprowadzenia dochodzenia dodatkowego, wówczas przedstawi sprawę na posiedzeniu komisji bez udziału stron. Komisja dyscyplinarna może zwrócić się do władzy, przy której jest czynna, o uzupełnienie dochodzeń we wskazanym kierunku.

Komisja dyscyplinarna może tylko wtedy zawiesić swoje postępowanie do czasu zakończenia prawomocnego postępowania sądowo-karnego, — jeżeli orzeczenie komisji dyscyplinarnej jest ściśle uzależnione od wyroku sądu karnego.

W razie cofnięcia przez rzecznika wniosku o ukaranie przed rozpoczęciem rozprawy dyscyplinarnej — przewodniczący komisji przesyła akta sprawy władzy, która wdrożyła postępowanie dyscyplinarne, w celu umorzenia postępowania dyscyplinarnego i zawiadomienia o tem obwinionego.

Rozprawa dyscyplinarna.

§ 15. Przewodniczący komisji dyscyplinarnej wyznacza dzień rozprawy dyscyplinarnej, wzywa obwinionego z równoczesnem doręczeniem mu odpisu wniosku rzecznika o ukaranie, oraz udziela mu do wiadomości listę członków komisji. Równocześnie zawiadamia o dniu rozprawy dyscyplinarnej rzecznika dyscyplinarnego i ewentualnie obrońcę.

Komisja dyscyplinarna może, a w przypadkach wskazanych w § 13 ust. 3 winna wezwać do rozprawy dyscyplinarnej także świadków i biegłych.

Pomiędzy doręczeniem wniosku rzecznika obwinionemu, a terminem rozprawy powinno upłynąć co najmniej 14 dni.

§ 16. Po otrzymaniu wezwania na rozprawę obwiniony i jego obrońca mają prawo, z wyjątkiem ostatnich trzech dni przed rozprawą dyscyplinarną, przeglądania aktów sprawy i czynienia z nich odpisów oraz mogą, najpóźniej na 7 dni przed terminem rozprawy, wnieść do komisji dyscyplinarnej o wezwanie na rozprawę innych osób oraz sprowadzenie innych dowodów prócz wskazanych przez rzecznika dyscyplinarnego.

§ 17. Rozprawę dyscyplinarną należy w miarę możności przeprowadzić w jednym ciągu, z uwzględnieniem koniecznych przerw, można jednak uchwałą kompletu z ważnych powodów rozprawę odroczyć.

Rozprawa dyscyplinarna odbywa się wyłącznie przy udziale osób niniejszem rozporządzeniem uprawnionych do udziału w sprawie.

W przypadku niestawiennictwa obwinionego rozprawa dyscyplinarna może być przeprowadzona bez udziału obwinionego.

§ 18. Rozprawą kieruje przewodniczący, który przestrzega porządku wyjaśnień, replik, uwag, oraz czuwa nad formalnym i rzeczowym biegiem postępowania.

Rozprawę dyscyplinarną rozpoczyna się odczytaniem wniosku o ukaranie, poczem następuje przesłuchanie obwinionego, wezwanych świadków i biegłych, oraz w miarę potrzeby odczytanie protokółów dochodzeń, jak również innych ważniejszych dla sprawy akt i dokumentów.

Obwinionemu i jego obrońcy oraz rzecznikowi dyscyplinarnemu służy prawo wypowiedzenia się co do poszczególnych środków dowodowych i odwodowych, i stawiania pytań świadkom i biegłym za zezwoleniem przewodniczącego.

Przewodniczący kompletu uprzedza świadków, że złożenie fałszywego zeznania przed komisją dyscyplinarną jest przestępstwem, zagrożonem karą w kodeksie karnym.

Po zamknięciu postępowania dowodowego następują wywody i wnioski rzecznika dyscyplinarnego, tudzież obwinionego i jego obrońcy.

Obwinionemu w każdym wypadku służy ostatni głos.

Orzeczenie.

§ 19. Komisja dyscyplinarna może przy rozstrzyganiu sprawy opierać się tylko na tych faktach i okolicznościach, które ujawniono na rozprawie dyscyplinarnej i na ich podstawie wydaje orzeczenie według swego przekonania.

Komisja dyscyplinarna wydaje orzeczenie, w którem albo uwalnia nauczyciela od zarzutu popełnienia występku służbowego, albo uznaje go winnym. W tym ostatnim przypadku komisja dyscyplinarna orzeka karę dyscyplinarną.

§ 20. Narada i głosowanie kompletu orzekającego odbywają się bez udziału stron.

Sentencję orzeczenia, zawierającą dane wymienione w § 19 ustęp 2, sporządza się na piśmie, które podpisują przewodniczący i członkowie kompletu.

Sentencję tę ogłasza stronom przewodniczący zaraz po naradzie i głosowaniu.

Odpis orzeczenia, które powinno być przygotowane w ciągu dni 7 po ogłoszeniu sentencji, doręcza się rzecznikowi dyscyplinarnemu i obwinionemu.

Orzeczenie powinno zawierać:

a) oznaczenie komisji, która je wydała,
b) nazwiska przewodniczącego, członków kompletu orzekającego, protokólanta i rzecznika dyscyplinarnego,
c) datę i miejsce rozpoznania sprawy i wydania orzeczenia,
d) imię i nazwisko, stanowisko służbowe, siedzibę urzędową obwinionego,
e) przedmiot obwinienia,
f) sentencję orzeczenia,
g) uzasadnienie orzeczenia.

Orzeczenie podpisują przewodniczący kompletu orzekającego i protokólant.

Z przebiegu rozprawy dyscyplinarnej sporządza się protokół, w którym zapisać należy datę, miejsce rozprawy, nazwiska przewodniczącego i członków kompletu orzekającego, oraz protokólanta, stron i obrońcy, oraz dokładne streszczenie przebiegu rozprawy.

Protokół podpisują przewodniczący kompletu orzekającego i protokólant.

Odwołanie.

§ 21. Od orzeczenia komisji dyscyplinarnej pierwszej instancji przysługuje prawo wniesienia odwołania w ciągu 14 dni po dniu doręczenia odpisu orzeczenia — na ręce przewodniczącego komisji dyscyplinarnej, który je bezzwłocznie przesyła wraz z właściwemi aktami do odwoławczej komisji dyscyplinarnej.

Odwołanie odracza wykonanie orzeczenia.

Odwołanie może dotyczyć całości orzeczenia, lub jego części.

Odwołanie od orzeczenia w przedmiocie winy uważa się za zwrócone także przeciwko orzeczeniu o karze.

Rzecznik dyscyplinarny i obwiniony mogą cofnąć odwołanie do chwili rozpoczęcia rozprawy w komisji odwoławczej.

§ 22. Komisja odwoławcza wydaje postanowienia w przypadkach:

1) gdy odwołanie jest spóźnione, lub wniesione przez osobę nieuprawnioną,

2) gdy uzna za potrzebne uzupełnienie dochodzeń.

W pierwszym przypadku komisja odwoławcza odrzuca odwołanie, a w drugim odnosi się do władzy o uzupełnienie dochodzeń we wskazanym kierunku.

We wszystkich innych przypadkach komisja odwoławcza przeprowadza rozprawę dyscyplinarną i wydaje orzeczenie, stosując analogiczne postanowienia o rozprawie dyscyplinarnej i orzekaniu w pierwszej instancji.

Umorzenie postępowania w razie śmierci obwinionego. Postępowanie dyscyplinarne w razie rozwiązania stosunku służbowego.

§ 23. Wskutek śmierci obwinionego postępowanie dyscyplinarne bez względu na stadjum, w którem się znajduje, podlega umorzeniu, winno być jednak przeprowadzone na żądanie małżonka, krewnego wstępnego lub zstępnego, albo rodzeństwa zmarłego.

Rozwiązanie stosunku służbowego nie powoduje umorzenia postępowania dyscyplinarnego.

Wykonanie orzeczenia.

§ 24. Orzeczenia komisyj dyscyplinarnych, wydane w pierwszej instancji, a nie zaskarżone w terminie przepisanym, stają się prawomocne z upływem tego terminu, orzeczenia zaś odwoławczych komisyj dyscyplinarnych — niezwłocznie po ogłoszeniu sentencji.

Prawomocne orzeczenia dyscyplinarne podlegają wykonaniu przez właściwe władze.

W tym celu przewodniczący komisji dyscyplinarnej przesyła władzy, przy której istnieje komisja, odpis orzeczenia dyscyplinarnego wraz z aktami, stwierdzając prawomocność orzeczenia.

Odpis orzeczenia dyscyplinarnego dołącza się do akt osobowych, a karę dyscyplinarną wpisuje się do wykazu służbowego.

Po upływie 5 lat od daty uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego z wyjątkiem orzeczeń, skazujących na kary dyscyplinarne, przewidziane w art. 73 p. 7, 8 lub 9 ustawy z dnia 1 lipca 1926 r. o stosunkach służbowych nauczycieli w brzmieniu obwieszczenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 listopada 1932 r. (Dz. U. R. P.

Nr. 104, poz. 873) Minister, na prośbę skazanego, jeśli tenże w ciągu tego okresu nie był ponownie karany dyscyplinarnie, może zarządzić sporządzenie dla skazanego nowego wykazu służbowego, z opuszczeniem wzmianki o karze dyscyplinarnej oraz wyłączenie odpisu orzeczenia dyscyplinarnego z akt osobowych.

Wznowienie.

§ 25. Na prośbę nauczyciela, skazanego prawomocnie na karę dyscyplinarną, lub w razie jego śmierci na prośbę małżonka, krewnego wstępnego lub zstępnego, albo rodzeństwa, można wznowić postępowanie nawet po wykonaniu kary, o ile osoby te przedstawią takie nowe fakty i środki dowodowe, nieznane w poprzedniem postępowaniu, które same przez się. lub w związku z faktami poprzednio ustalonemi i dowodami poprzednio zebranemi, mogą spowodować uwolnienie od zarzutu, albo orzeczenie kary łagodniejszej.

Na wniosek rzecznika dyscyplinarnego może nastąpić wznowienie postępowania dyscyplinarnego na niekorzyść obwinionego, gdy wyjdzie na jaw, że umorzenie sprawy albo wydanie orzeczenia nastąpiło pod wpływem fałszywego zeznania świadka lub biegłego, sfałszowania dokumentu lub dowodu rzeczowego, albo przekupstwa.

Prośbę względnie wniosek o wznowienie postępowania dyscyplinarnego wnosić należy do odwoławczej komisji dyscyplinarnej, która rozstrzyga o wznowieniu.

Prośbę o wznowienie postępowania dyscyplinarnego w myśl ust. 1 należy wnosić w ciągu 30 dni od dnia, w którym funkcjonarjusz, a w razie jego śmierci — osoby, wymienione w ustępie pierwszym — powzięły wiadomość o przyczynie uzasadniającej wznowienie.

W razie dopuszczenia wznowienia postępowania dyscyplinarnego władza może wstrzymać wykonanie kary.

Wznowione postępowanie dyscyplinarne toczy się przed komisją dyscyplinarną I instancji, która w razie potrzeby może spowodować uzupełnienie, lub przeprowadzenie nowych dochodzeń, poczem przekazuje sprawę do rozprawy dyscyplinarnej.

Powołanemi do rozstrzygania o wznowieniu (ustęp 3) i przeprowadzenia wznowionego postępowania (ustęp 6) są komisje właściwe w myśl § 2 i 3 w chwili wniesienia prośby, względnie wniosku o wznowienie.

Jeżeli nauczyciela, na którego korzyść wznowione zostało postępowanie dyscyplinarne, uznano winnym ponownie, nie można orzec kary surowszej od nałożonej poprzednio.

O ile wskutek wznowienia postępowania dyscyplinarnego uwolniono nauczyciela, albo nałożono na niego łagodniejszą karę dyscyplinarną —

Skarb Państwa obowiązany jest zwrócić mu, lub w razie jego śmierci, członkom jego rodziny, uprawnionym do zaopatrzenia wdowiego lub sierocego, to, co nauczyciel, lub wymienieni członkowie rodziny wskutek poprzedniego skazania stracili z dochodów służbowych lub zaopatrzenia.

Doręczenia, terminy.

§ 26. Wszelkie doręczenia, które mają nastąpić według rozporządzenia niniejszego, są ważne i powodują bieg terminów, o ile uskutecznione są do rąk własnych obwinionego, dorosłego domownika, bądź obrońcy, tudzież do rąk rzecznika dyscyplinarnego lub jego zastępcy.

O ile doręczenie nie może być dokonane do rąk obwinionego, dorosłego domownika lub obrońcy, to za doręczenie uważa się złożenie pisma u władzy służbowej obwinionego.

Bieg terminu rozpoczyna się z dniem następnym po doręczeniu. Niedziela i dni świąteczne nie wstrzymują ani rozpoczęcia, ani biegu terminu. O ile koniec terminu przypada na niedzielę, lub dzień świąteczny, kończy się termin następnego dnia powszedniego.

Dzień nadania zażalenia i odwołania na pocztę uważa się za dzień ich wniesienia.

Zażalenia i odwołania wnosi się do tej komisji dyscyplinarnej, która wydała decyzję w I instancji.

Przywrócenie terminu.

§ 27. W razie uchybienia terminu do wniesienia zażalenia lub odwołania — instancja odwoławcza może na prośbę obwinionego przywrócić termin, o ile obwiniony wykaże, że niezależnie od jego woli i winy okoliczności nie pozwoliły mu dotrzymać terminu.

Prośbę o przywrócenie terminu z równoczesnem złożeniem odwołania lub zażalenia wnosić należy do właściwej komisji I instancji, która przesyła ją z wnioskiem rzecznika dyscyplinarnego do komisji odwoławczej.

Koszty postępowania dyscyplinarnego.

§ 28. Koszty postępowania dyscyplinarnego ponosi w razie uwolnienia obwinionego — Skarb Państwa, a w przypadku prawomocnego nałożenia kary dyscyplinarnej — skazany.

Wydatki w toku postępowania wykłada władza, przed którą toczy się postępowanie, a wydatki w postępowaniu przed komisją dyscyplinarną — władza, przy której istnieje komisja dyscyplinarna.

Do kosztów postępowania należą:

a) wydatki na doręczenie wezwań i innych pism,

b) należności świadków i biegłych,

c) koszty podróży i diety obrońcy.

Decyzję o obowiązku zwrotu kosztów postępowania i ich wysokości wydaje po uprawomocnieniu się orzeczenia skazującego władza, przy której istnieje komisja dyscyplinarna I instancji.

Władza może w przypadkach wyjątkowych uwolnić skazanego w całości, lub w części od zwrotu kosztów, jeżeli uzna, że uiszczenie ich byłoby zbyt uciążliwe dla niego, lub najbliższej rodziny, będącej na jego utrzymaniu lub rozłożyć spłatę na raty.

Przeciwko decyzjom, wydanym w myśl ust. 4 i 5 przez władzę podlegającą bezpośrednio Ministrowi, przysługuje nauczycielowi prawo wniesienia zażalenia do Ministra.

Koszty postępowania dyscyplinarnego ulegają ściągnięciu w trybie administracyjnym.

Obwinionemu, którego uwolniono od winy i kary, zwrócić należy koszty podróży na rozprawę dyscyplinarną.

Rozdział III.

POSTANOWIENIA OGÓLNE I KOŃCOWE.

§ 29. W postępowaniu dyscyplinarnem winny być w uzupełnieniu postanowień niniejszego rozporządzenia analogicznie stosowane postanowienia, objęte kodeksem postępowania karnego (Dz. U. R. P. z r. 1932 Nr. 83, poz. 725) w art. 41 § 1 i 2, art. 42, art. 43, art. 44, art. 45 § 1, art. 46, art. 59, art. 92, art. 98—99, art. 101, art. 103—104, art. 106—107, art. 108, art. 110—114, art. 116, art. 117 § 2, art. 124—126, art. 132, art. 134—138, art. 140, art. 304—308, art. 310—311, art. 315, art. 330, art. 331 § 1, art. 336—338, art. 342, art. 348—353, art. 359, art. 361—363, art. 364 § 1, art. 365—366, art. 373—374, art. 376, art. 379, art. 497, art. 499, art. 500 pkt. a) i b), art. 501 pkt. a), b), d), art. 588 § 1, 2, 3, 4, oraz art. 141 z tą zmianą, że do biegłych i tłumaczów winny być stosowane w miejsce postanowień, wymienionych w § 1 tegoż artykułu, postanowienia artykułów 98, 107, 116 i 117 § 2.

§ 30. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *A. Prystor.*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *J. Jędrzejewicz.*

86.

ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

z dnia 1 kwietnia 1933 r. *)

o częściowem wykonaniu ustawy z 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa.

Na podstawie art. 54 ust. 2 i art. 56 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 389) zarządzam, co następuje:

§ 1. Istniejące w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia państwowe gimnazja ośmioklasowe i progimnazja ulegają stopniowemu przekształceniu na czteroletnie gimnazja, przewidziane w art. 21 ustawy o ustroju szkolnictwa, w sposób następujący:

a) wstrzymuje się przyjmowanie kandydatów: w roku szkolnym 1933/34 do klasy II, a w następnych latach szkolnych kolejno do klas wyższych według dawnego ustroju;

b) z początkiem roku szkolnego 1933/34 przekształca się dotychczasową klasę III według dawnego ustroju na klasę I gimnazjum 4-letniego, określonego w art. 21 ustawy o ustroju szkolnictwa; w następnych latach szkolnych tworzone będą kolejno klasy II, III i IV według nowego ustroju;

c) zorganizowanie liceów nastąpi oddzielnem rozporządzeniem. Uczniowie wstępujący w roku szkolnym 1933/34 do I klasy gimnazjum 4-letniego, utworzonego w myśl punktu b), będą po ukończeniu IV klasy tego gimnazjum mieli możność wstąpienia do klasy I liceum ogólnokształcącego.

§ 2. W istniejących w dniu wejścia w życie niniejszego rozporządzenia państwowych seminarjach nauczycielskich i publicznych szkołach wydziałowych wstrzymuje się przyjmowanie kandydatów: w roku szkolnym 1933/34 do kursów (klas) II, a w następnych latach szkolnych kolejno do kursów (klas) wyższych.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: *J. Jędrzejewicz.*

87.

Nr. O. 762/33. Kraków, dnia 25 kwietnia 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu

w sprawie

zjazdu nauczycieli śpiewu i muzyki w Wilnie.

W dniach od 2 do 4 czerwca b. r. odbędzie się w Wilnie Zjazd nauczycieli śpiewu i muzyki z całej Polski, organizowany przez „Stowarzy-

*) Ogłoszone w Dz. U. R. P. Nr. 32, poz. 281.

szenie Nauczycieli Muzyki i Śpiewu w szkołach państwowych i prywatnych (z siedzibą w Warszawie)". — Celem Zjazdu będzie pogłębienie wiedzy metodycznej i zapoznanie z nowym programem nauczania muzyki.

Program Zjazdu obejmuje referaty: K. Hławiczki („Nowy program nauki śpiewu"), B. Borowej („Wyniki testowania dzieci polskich"), Pr. Gawrońskiej („Akcja śpiewacza na terenie Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego"), audycję muzyczną dla szkół powszechnych, koncert chórów i orkiestr szkolnych, koncert symfoniczny, koncert okręgowego chóru nauczycielskiego, lekcje pokazowe i t. d.

Otwarcie Zjazdu nastąpi w dniu 2 czerwca (piątek) o godz. 9 w gmachu Kuratorjum Okręgu Szkolnego Wileńskiego (ul. Wolana).

Zgłoszenia uczestników w Zjeździe przyjmuje p. instr. Dr. Gawrońska, Wilno, ul. Mickiewicza 19 m. 28.

W związku z powyższem na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 19 kwietnia 1933 r. Nr. II. S. 1950/33 zawiadamiam, iż należy udzielić urlopu tym nauczycielom (lkom) śpiewu i muzyki w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących oraz w publicznych szkołach powszechnych, którzy mają zamiar wziąć udział w Zjeździe.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

88.

Nr. O. 746/33. Kraków, dnia 26 kwietnia 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli i szkół zawodowych w Okręgu

w sprawie

międzynarodowego kongresu historyków w Warszawie i Krakowie.

W czasie od 21 do 29 sierpnia b. r. odbędzie się w Warszawie i Krakowie Międzynarodowy Kongres Historyków.

Z powodu dużego zainteresowania kongresem wśród historyków polskich na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 12 kwietnia 1933 r. Nr. II. S. 3154/33 upoważniam Dyrekcje do udzielenia na czas od 20 do 27 sierpnia 1933 r. urlopu tym nauczycielom historji, którzy będą chcieli wziąć udział w kongresie i wykażą się legitymacją zjazdową.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

89.

Nr. O. 890/33. Kraków, dnia 2 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli i szkół zawodowych w Okręgu

w sprawie opieki lekarskiej.

Wobec faktu, że mimo rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 20 grudnia 1926 r. Nr. O. Prez. 12528/26 w niektórych szkołach żeńskich prywatnych opieka lekarska nad uczenicami dotychczas jeszcze nie jest powierzona kobietom lekarkom, przypomina się, że w przyszłym roku szkolnym Kuratorjum zatwierdzać będzie na stanowiska lekarzy szkolnych w szkołach żeńskich wyłącznie kobiety-lekarki, o ile są odpowiednie w danej miejscowości.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

90.

Nr. O. 631/33. Kraków, dnia 5 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu

w sprawie

zgłaszania chorób zakaźnych.

Na obszarze jednego z uzdrowisk miała miejsce epidemja wśród dziatwy szkolnej, której zwalczanie nastąpiło w terminie wybitnie opóźnionym, przez co epidemja znacznie się rozszerzyła a nawet spowodowała kilka wypadków śmierci.

Z uwagi na powyższy fakt przypominam zarządzenie, ogłoszone w Dz. Urzędowym Kuratorjum Nr. 9, poz. 153 z roku 1932, oraz polecam, by lekarze szkolni lub w braku tychże Kierownictwa szkół i Inspektorzy szkolni możliwie natychmiast a nawet telefonicznie zawiadamiali lekarza powiatowego o przypadkach choroby zakaźnej lub jej podejrzeniu.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r

91.

Nr. O. 740/33. Kraków, dnia 5 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu

w sprawie

współdziałania z Towarzystwem Pomocy Dzieciom i Młodzieży Polskiej w Niemczech.

Towarzystwo Pomocy Dzieciom i Młodzieży Polskiej w Niemczech, istniejące od roku 1927, organizuje corocznie kolonje letnie dla dzieci polskich z Niemiec, kursy różnego rodzaju, wycieczki do Polski, kształci jako stypendystów w polskich uczelniach młodzież z poza granic Polski, zakłada bibljoteki i t. d. Dotychczas Towarzystwo nie posiadało swej sieci organizacyjnej, obecnie w związku z koniecznością rozszerzenia opieki nad dziećmi i młodzieżą polską w Niemczech, i co za tem idzie zwiększeniu wydatków na ten cel, — Towarzystwo zamierza przystąpić do organizowania swych komitetów wojewódzkich i powiatowych, któreby miały za zadanie propagowanie werbunku członków wspierających Towarzystwo, opłacających składkę roczną w wysokości 1 złotego, płatną odrazu lub też w dziesięciu ratach 10-cio groszowych.

Na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 14 kwietnia 1933 r. Nr. I. Pol. 1294/33 zwracam uwagę na godną poparcia działalność Towarzystwa i zachęcam Władze szkolne i Nauczycielstwo do wzięcia czynnego udziału w mających powstać komitetach wojewódzkich i powiatowych wspomnianego Towarzystwa.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

92.

Nr. O. 831/33. Kraków, dnia 5 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu w sprawie

„Tygodnia Dziecka".

Polski Komitet Opieki nad Dzieckiem (Warszawa, Jasna 11, tel. 249-55) organizuje wzorem lat ubiegłych — w okresie od 22 do 28 maja b. r. włą-

cznie „Tydzień Dziecka“, poświęcony propagandzie wśród szerokich mas zdrowych zasad opieki i wychowania.

W związku z tem na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 26 kwietnia 1933 r. Nr. I. Pol. 1063/33 zezwalam, by nauczycielstwo w porozumieniu z komitetami miejscowemi „Tygodnia Dziecka“ zajęło się w powyższym okresie szerzeniem zasad racjonalnej opieki nad dzieckiem, w szczególności nad młodzieżą szkół powszechnych, szkół ćwiczeń przy seminarjach nauczycielskich oraz dwóch najniższych klas szkół średnich ogólnokształcących, — bądź w formie pogadanek dla szerszej publiczności, bądź też, — co Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego uważa za szczególnie pożądane — przez uwzględnienie danego zagadnienia przy organizowaniu imprez rozrywkowo-wychowawczych w okresie letnim.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

93.

Nr. O. 833/33. Kraków, dnia 5 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu

w sprawie

popierania prac Polskiego Komitetu Normalizacyjnego.

W związku z działalnością Polskiego Komitetu Normalizacyjnego w zakresie normalizacji wytworów przemysłowych oraz ich dostaw, zarządzam na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8 kwietnia 1933 r. Nr. I. Org. 1123/5/33 (okólnik Nr. 59), by podległe władze, urzędy przy zakupie — zwłaszcza większych ilości wytworów przemysłowych — żądały dostarczania wytworów znormalizowanych, t. j. odpowiadających warunkom technicznym, określonym przez Polski Komitet Normalizacyjny, i stosowały przepisy odbiorcze, opracowane przez ten Komitet.

Przy rozpisywaniu konkursów na dostawę wytworów przemysłowych należy zaznaczać, że pierwszeństwo w otrzymaniu zamówienia przy równych ofertach mieć będzie firma, która: 1) przedstawi zaświadczenie o finansowem popieraniu prac Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, 2) oferować będzie wyroby znormalizowane.

W związku z tem przypominam nadal aktualne, a opierające się na uchwale Komitetu Ekonomicznego Ministrów z 7 września 1927 r. — za-

rządzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 6 maja 1928 r. Nr. O. Prez. 2988/28 w sprawie poparcia prac Komitetu Normalizacyjnego przy dostawach rządowych, zawierające następujące postanowienia:

1) aby przy wszelkich dostawach rządowych, z wyjątkiem dostaw produktów rolnych, dawano pierwszeństwo, przy równych ofertach, tym firmom, które materjalnie popierają prace Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i które, ubiegając się o dostawy rządowe, będą mogły wykazać się odpowiedniem zaświadczeniem Polskiego Komitetu Normalizacyjnego, oraz

2) aby przy wezwaniu do konkurencji, w myśl powyższej klauzuli, czynić zastrzeżenie, iż firmy, pragnące korzystać z przewidzianego tą klauzulą pierwszeństwa, winny złożyć wraz z ofertą zaświadczenie Polskiego Komitetu Normalizacyjnego o popieraniu jego prac.

Nadmienia się, iż zaświadczenia takie Komitet Normalizacyjny wydawać będzie z ważnością na jeden rok kalendarzowy.

Postępowanie w myśl powyższych wskazówek przyczyni się do rychlejszego unormowania wytwórczości krajowej.

Normy Polskiego Komitetu Normalizacyjnego można nabywać w biurze tego Komitetu, Warszawa, Elektoralna 2.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

94.

Nr. O. 887/33. Kraków, dnia 9 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, zakładów kształcenia nauczycieli, szkół zawodowych, Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu

w sprawie

zakończenia roku szkolnego.

Zawiadamiam, że w związku z przypadającem dnia 15 czerwca b. r. świętem Bożego Ciała Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 26 kwietnia 1933 r. Nr. I. Pol. 1494/33 przesunęło termin zakończenia bieżącego roku szkolnego na dzień 14-go czerwca 1933 r.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

95.

Nr. I. 2465/33. Kraków, dnia 14 kwietnia 1933 r.

Do

Rad Szkolnych Powiatowych i Inspektorów szkolnych w Okręgu

w sprawie

kandydatów na nauczycieli religji mojżeszowej.

Na podstawie rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 8/4 1933 r. Nr. II. P. 3578/32, Kuratorjum oznajmia, że przy powierzaniu obowiązków nauczycieli religji mojżeszowej w szkołach powszechnych należy dawać pierwszeństwo absolwentom Państwowego Seminarjum dla nauczycieli religji mojżeszowej w Warszawie.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

96.

Nr. II. 4505/33. Kraków, dnia 5 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj szkół średnich ogólnokształcących i zakładów kształcenia nauczycieli w Okręgu w sprawie

egzaminów naukowych i pedagogicznych.

Ministerstwo W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 29 kwietnia 1933 r. L. II. S. 4111/33 (okólnik Nr. 63) oznajmiło, że końcowy termin dopuszczania kandydatów do egzaminu naukowego lub pedagogicznego według rozporządzenia z dnia 29 stycznia 1923 r., oznaczony w okólniku Nr. 147 z dnia 4 października 1932 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 6, poz. 79) na dzień 1 marca 1933 r., ustala się na dzień 31 grudnia 1933 r. Podań, wniesionych po tym terminie, bezwarunkowo nie należy uwzględniać.

O treści niniejszego okólnika zechcą Dyrekcje powiadomić interesowanych (e) nauczycieli (ki).

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

97.

Nr. II. 4589/33. Kraków, dnia 9 maja 1933 r.

Do

Dyrekcyj państwowych szkół średnich ogólnokształcących w Okręgu

w sprawie

organizacji roku szkolnego 1933/34 w państwowych szkołach średnich ogólnokształcących.

Nawiązując do pkt. 3 zarządzenia Nr. II. 3762/33 z dnia 8 kwietnia 1933 r., ogłoszonego w Dz. Urz. Kuratorjum Nr. 5 z 1933 r., Kuratorjum za-

wiadamia, że Ministerstwo wyjaśniło rozporządzeniem z dnia 1 maja 1933 r. Nr. II. S.4150/33 (okólnik Nr. 66), iż zajęcia praktyczne w klasach I-szych państwowych czteroletnich gimnazjów powierza się w roku szkolnym 1933/34 nauczycielom robót ręcznych, oraz że kurs przyrody w tej klasie stanowi zoologja.

Kurator Okręgu Szkolnego: *Dr. E. Nowicki* w. r.

98.

KONKURSY

z terminem czterotygodniowym od daty ukazania się niniejszego Nru Dziennika Urzędowego.

Rada Szkolna Powiatowa w Gorlicach ogłasza konkurs na następujące posady kierowników szkół:

1) 6-klasowej publicznej szkoły męskiej w Bieczu. Przy szkole jest mieszkanie służbowe, składające się z 2 pokoi i kuchni, 12 m² ogrodu warzywnego, na sad 504 m². Stacja kolejowa w miejscu.

2) 6-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Łużnej (ponownie). — Przy szkole jest mieszkanie służbowe, składające się z 2 pokoi i kuchni, oraz ½ morga ogrodu. Odległość od stacji kolej. 2 km.

3) 3-klasowej (4 izby lekcyjne) publicznej szkoły powszechnej w Lipinkach.. Przy szkole jest mieszkanie służbowe, składające się z 2 pokoi i kuchni, oraz ogród. Pierwszeństwo mają kandydaci z ukończonym kursem ogrodniczym względnie mogący wykazać się znajomością ogrodnictwa.

4) 2-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Rychwałdzie. Przy szkole jest mieszkanie służbowe, składające się z 2 pokoi i kuchni, oraz ogród. Odległość od stacji kolejowej 10.4 km.

5) 2-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Siarach. Przy szkole jest mieszkanie służbowe, składające się z 3 pokoi i kuchni, oraz ogród. Odległość od stacji kolejowej 6 km.

Od kandydatów pod 1) i 3) wymagany jest Wyższy Kurs Nauczycielski, pod 4) znajomość języka ruskiego (łemkowskiego).

Należycie udokumentowane podania wnosić należy drogą służbową do Rady Szkolnej Powiatowej w Gorlicach.

Rada Szkolna Miejska w Krakowie ogłasza konkurs w celu stałego obsadzenia stanowisk kierowniczych w publicznych szkołach powszechnych 7-klasowych w mieście Krakowie:

1) w szkole żeńskiej Nr. 9 im. Konarskiego,

2) w szkole żeńskiej Nr. 12 im. Piramowicza,

3) w szkole męskiej Nr. 21 im. Wł. Jagiełły,
4) w szkole koedukacyjnej Nr. 38 im. K. Ujejskiego,
5) w szkole koedukacyjnej Nr. 41 im. St. Czarnieckiego.
6) w szkole męskiej Nr. 8 im. J. I. Kraszewskiego,
7) w szkole żeńskiej Nr. 19 im. św. Bronisławy,
8) w szkole męskiej Nr. 26 im. Ks. J. Poniatowskiego.

Wymagane jest ukończenie W. K. N. lub patent do dawnych szkół wydziałowych.

Należycie udokumentowane podania należy wnosić w drodze służbowej do Rady Szkolnej Miejskiej w Krakowie.

Rada Szkolna Powiatowa w Limanowej ogłasza konkurs na stanowisko kierownika 7-klasowej szkoły powszechnej w Szczyrzycu.

Pierwszeństwo mają kandydaci z Wyższym Kursem Nauczycielskim lub egzaminem wydziałowym.

Należycie udokumentowane podania należy wnosić drogą służbową do Rady Szkolnej Powiatowej w Limanowej.

99.

KOMUNIKATY.

Wobec zbliżającego się okresu wycieczkowego Komisja Wycieczkowa przy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego przypomina regulamin dla wycieczek szkolnych, zjeżdzających do Krakowa.

Szkolna Komisja Wycieczkowa, utworzona przy Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego, podjęła się na czas od 10 maja do 10 lipca 1933 r. zaopiekować młodzieżą szkolną, zjeżdżającą do Krakowa i jego okolic, celem poznania rzeczy godnych widzenia.

Komisja W. zaopiekuje się tylko temi wycieczkami, które najskrupulatniej i najdokładniej wypełnią warunki, zawarte w regulaminie.

1. Wycieczkę należy zgłosić do Komisji Wycieczkowej listem poleconym najpóźniej na dni 14 przed jej przyjazdem do Krakowa. Zgłoszenia uskutecznia się przesłaniem zadatku w wysokości 40 groszy od każdego uczestnika wycieczki i znaczka za 30 gr. na pisemną odpowiedź Bez zadatku zgłoszenia nie uwzględnia się pod żadnym warunkiem. Wcześniejsze zgłoszenia są bardzo pożądane. Zadatek przepada, jeżeli wycieczka na oznaczony czas, albo też wcale nie przyjedzie.

2. Zgłaszając wycieczkę, należy podać najdokładniej: a) ilość młodzieży, biorącej udział w wycieczce z wyszczególnieniem liczby uczniów i uczenic, b) ilość grona naucz. z wyszczególnieniem płci, c) dzień (data) i godzinę (z minutami) przybycia wycieczki do Krakowa, d) dzień i godzinę odjazdu wycieczki z Krakowa, co chce zwiedzić oprócz Krakowa (Wieliczka, Ojców etc.).

3. Wycieczka pokrywa zadatkowane zamówienia, chociażby przyjechała w zmniejszonym komplecie.

4. Wycieczka tylko w tym wypadku może przyjechać do Krakowa, jeżeli otrzyma pisemne zawiadomienie od Komisji Wycieczek, że wszystko dla wycieczki przygotowane i nic nie stoi na przeszkodzie jej przyjazdowi. Bez takiego zawiadomienia żadna wycieczka nie może bezwarunkowo udać się w drogę, gdyż Komisja pomieszczenia jej nie da. Liczenie na jakieś względy lub szczęśliwy zbieg okoliczności jest bezprzedmiotowe.

5. Po przybyciu do Krakowa wycieczka uda się do lokalu noclegowego pod wskazanym w zawiadomieniu adresem. Noclegi urządza się w czystych budynkach na siennikach. Prześcieradeł i koców nie dostarcza się.

6. Wszelkie uszkodzenia i zanieczyszczenia, dokonane przez wycieczkę, muszą być usunięte na jej koszt. Materjalnie odpowiedzialny jest za to przed Komisją W. organizator wycieczki.

7. Organizator wycieczki wraz z gronem naucz. jest całkowicie odpowiedzialny za powierzoną jego opiece młodzież w obrębie lokalu noclegowego tak w dzień jak i w nocy.

8. Organizator wycieczki pouczy młodzież o konieczności zachowania czystości w budynkach noclegowych.

9. Po przyjeździe do Krakowa należy złożyć na ręce przedstawiciela Komisji W. całą należność za świadczenia, wymienione w punkcie 1-szym.

10. Kosztorys wycieczki, obliczony na jedną osobę na jeden dzień pobytu w Krakowie łącznie ze wstępami wynosi około 5 zł, cena noclegu 60 groszy za noc.

11. Aprowizacją Komisja się nie zajmuje, funkcjonarjusz Komisji W. poda na żądanie adres jadłodajni.

12. Wszelką korespondencję, zgłoszenia i przekazy pieniężne należy wysyłać pod adresem: P. Franciszek Tęczyński, Komisja Wycieczkowa, Kraków Plac Matejki Nr. 11, szkoła powszechna. Tamże Biuro Komisji W. otwarte dla stron między godziną 13 a 14 i 20 a 21, prócz niedziel i świąt.

Komisja W. zajmuje się tylko temi wycieczkami, które nie otrzymają pomieszczenia w Miejskim Domu Wycieczkowym.

Zawiadamia się na podstawie pisma Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego Wydział Pracy, Opieki i Zdrowia z dnia 6 kwietnia 1933 r. L. O. Z. P. 1/2/1/33, że Samopomoc Funkcjonarjuszów Państwowych w Krakowie uruchomiła z dniem 3 kwietnia b. r. w Gmachu Urzędu Wojewódzkiego w parterze (pokój Nr. 12) ambulatorjum dentystyczne dla funkcjonarjuszów państwowych i członków ich rodzin oraz emerytów.

Ambulatorjum, dobrze zaopatrzone, prowadzi lekarz dentysta, specjalnie wykwalifikowany w kraju i zagranicą.

W ambulatorjum wykonywa się po przystępnych cenach własnego kosztu wszystkie zabiegi, wchodzące w zakres leczenia zębów, chirurgji stomatologicznej, oraz dentystyki zachowawczej i protetyki zębowej.

Nadmienia się, że zabiegi te są płatne i nie są przewidziane rozporządzeniem o państwowej pomocy lekarskiej.

Z ambulatorjum mogą korzystać funkcjonarjusze państwowi i członkowie ich rodzin oraz emeryci państwowi i członkowie ich rodzin codziennie od godz. 10-tej i 15-tej.

Cennik zabiegów dentystycznych: wyjęcie zęba bez znieczulenia 2 zł, wyjęcie zęba ze znieczuleniem 4 zł, plomba prowizoryczna 2 zł, plomba cementowa 3 zł, plomba amalgan, miedziana 3 zł 50 gr, plomba amalgan, srebrna 5 zł, plom-

ba porcelanowa 6 zł, plomba amalgan złota 10 zł, leczenie zęba 2 zł, zdjęcie kamienia i oczyszczenie zębów 2 zł.

Ceny innych zabiegów i protez zębowych będą podane później.

Z dniem 30 kwietnia 1933 r. przestają udzielać porad lekarskich w ramach państwowej pomocy lekarskiej lekarze Dr. Hackbeil Bronisław, Grünhut Józef i Gutmanowa Gizela, a z dniem 31 maja 1933 r. Dr. Bieńkiewicz August.

Zarząd Główny Ligi Morskiej i Kolonjalnej w Warszawie przy piśmie z dnia 24 kwietnia 1933 r. Nr. 91/33 nadesłał do Kuratorjum wykaz szkół, które zamówiły kartony propagandowe L. M. i K.

Z powyższego wynika, że mała ilość szkół ustosunkowała się przychylnie do tut. komunikatu, ogłoszonego w Dz. Urz. Kuratorjum Nr. 2, poz. 32 z roku 1933.

Z uwagi na cel i znaczenie propagandowe Kuratorjum zwraca się ponownie do Dyrekcyj i Kierownictw wszystkich szkół z wezwaniem, by zamówiły wspomniany karton.

Bohaterstwo. Z inicjatywy Stow. „Służba Obywatelska" i Tow. „Przyjaciół Dzieci" w Krakowie zorganizowano od 18 marca do 10 kwietnia cykl wykładów o bohaterstwie dla młodzieży ku uczczeniu Imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego. Cykl ów obejmował następujące wykłady: Kult bohaterów — różne jego przejawy i formy — p. Helena Witkowska, Bohaterstwo podróżników — prof. W. Goetel, Bohaterstwo młodzieży — p. B. Bobrowska, Bohaterstwo dobroci — p. H. Witkowska, Bohaterstwo kobiet — p. A. Bolesławiczowa, Bohaterstwo w służbie narodu — p. Zofja Zawisza-Kernowa, Bohaterstwo pracy — Dyr. Inż. E. Tor, Bohaterstwo w sztuce — Prof. K. Homolacs, Bohaterstwo w imię nauki — Dr. Medyński.

Na wykłady uczęszczała licznie młodzież szkół żeńskich, mniej zaś licznie szkół męskich. Wielkie zainteresowanie wśród młodzieży wzbudził pokaz specjalnej bibljoteczki o bohaterstwie i bohaterach, obejmujący około 100 książek z tej dziedziny. Cykl wykładów zakończył konkurs o bohaterach; z kilkudziesięciu list o bohaterach, ułożonych tak przez całe szkoły, jak przez pojedyńczych uczniów i uczenice, zestawiono następującą listę 10 polskich bohaterów według ilości otrzymanych głosów: Mikołaj Kopernik, Emilja Plater, Adam Mickiewicz, Tadeusz Kościuszko, Ks. Józef Poniatowski, Żwirko i Wigura, Ignacy Łukasiewicz, Stanisław Wyspiański, Królowa Jadwiga, Stanisław Staszic. Wyznaczono dwie nagrody: pierwszą, którą stanowiła książka M. Smolarskiego: Młodość sławnych Polaków, otrzymała uczenica szkoły zawodowej żeńskiej, Janina Urbańczykówna, za najlepszą pracę konkursową; drugą nagrodę, książkę B. Bobrowskiej: Janek w legjonach, otrzymał uczeń Chojnacki za pilne uczęszczanie na wykłady o bohaterstwie, na specjalne wyróżnienie zasłużyła praca konkursowa ucznia Andrzeja Lipskiego.

J. Piaget: Jak sobie dziecko świat przedstawia. Biblj. Przekładów Dzieł Pedagogicznych. T. XII. Książnica-Atlas. S .A. Lwów-Warszawa 1933.

Po badaniach nad stroną formalną myślenia dziecięcego przedstawionych w dwóch pracach: „Mowa i myślenie u dziecka" (przekład już się ukazał) i „Sąd

i rozumowanie u dziecka" (przekład w przygotowaniu) przeszedł prof. Piaget do badania zagadnienia, jak sobie dziecko świat przedstawia, a przedewszystkiem, w jaki sposób odróżnia rzeczywistość od tworów umysłu. Autor stosuje przytem metodę badania stworzoną przez siebie i stworzoną już w poprzedniej pracy, którą nazwał „metodą kliniczną". Metodę tę omawia szerzej na początku niniejszej pracy. Wiek dzieci badanych odpowiada niższym oddziałom szkoły powszechnej. Zapoznanie się z wynikami badań prof. Piageta jest niezbędne dla każdego, kto chce skutecznie uczyć i wychowywać dzieci w tym wieku.

Dr. H. Wasilkowska-Krukowska. W y c h o w a n i e f i z y c z n e i s p o r t y w w i e k u d z i e c i ę c y m (Bibljoteka Higjeniczna, Zeszyt XVIII). Książnica-Atlas S. A. Lwów-Warszawa 1933.

Zadaniem książeczki jest podkreślić znaczenie w y c h o w a n i a f i z y c z n e g o, prowadzonego racjonalnie od najwcześniejszego dziecięctwa dla z d r o w i a i p r a w i d ł o w e g o r o z w o j u rosnącego organizmu. Omawiany jest zakres i charakter ćwiczeń fizycznych dla niemowląt i dzieci małych, dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Szereg rozdziałów traktuje dość szczegółowo o różnych sportach, które dzieci mogą uprawiać. Podany jest w przybliżeniu wiek, w którym dziecko może zacząć uprawiać dany sport, omówiony jest wpływ poszczególnych sportów na organizm, przedstawione są strony dodatnie sportu, oraz szkodliwości, związane ewentualnie z jego uprawianiem. Szczegółowiej są omawiane: l e k k a a t l e t y k a, t u r y s t y k a p i e s z a, ś l i z g a w k a, n a r c i a r s t w o, p ł y w a n i e, j a z d a k o n n a, k o l a r s t w o, t e n i s. O innych sportach znajdują się krótsze wzmianki.

W pierwszych rozdziałach jest mowa o okresach rozwoju fizycznego dziecka, o znaczeniu słońca, powietrza i pracy mięśniowej dla zdrowia; o pielęgnowaniu skóry i hartowaniu.

Książeczka niniejsza, napisana przez lekarkę, byłą asystentkę kliniki pedjatrycznej, ma służyć przedewszystkiem d l a r o d z i c ó w i w y c h o w a w c ó w, interesujących się sprawą wychowania fizycznego dziecka.

L. Jaxa Bykowski: W s p ó ł d z i a ł a n i e d o m u i s z k o ł y w w y k s z t a ł c e n i u p r z y r o d n i c z e m m ł o d z i e ż y. (Współpraca Domu i Szkoły. Zeszyt XII.).Książnica-Atlas S. A. Lwów-Warszawa. 1933.

Autor przedstawia przedewszystkiem zmiany, jakie zaszły w znaczeniu nauk przyrodniczych we współczesnem wykształceniu i wychowaniu w porównaniu do czasów dawniejszych. Wprowadzone do programów ze względów utylitarnych, dla celów wyłącznie informacyjnych okazały one wysokie wartości formalne, wychowawcze i kształcące pod warunkiem jednak stosowania właściwego sposobu ich prowadzenia. Stąd zmiana zasadnicza metod nauczania we współczesnych szkołach, zwłaszcza ogólnokształcących, których istotę i tendencje znajdziemy zwięźle zaznaczone. W związku z tem musi ulec zmianie także praca domowa, jej znaczenie i sposób prowadzenia i organizacji i w tym kierunku autor daje szereg wskazówek ogólnych i szczegółowych przykładów. Wreszcie rozważa przyczyny niepowodzeń w tym przedmiocie i omawia wskazane w poszczególnych wypadkach środki zaradcze.

100.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

Sprawozdanie kierownika Ogniska metodycznego przyrodoznawstwa przy Państw. Gimnazjum IV. im. H. Sienkiewicza w Krakowie z drugiej konferencji rejonowej, odbytej w lokalu Ogniska w dniu 20 marca 1933 r.

1. Konferencję metodyczną nauk przyrodoznawstwa otworzył kierownik Ogniska, prof. A. Dziurzyński o godz. 8 rano, witając obecnych uczestników tej konferencji, t. j. nauczycielki i nauczycieli przynależnych do ścisłego rejonu Ogniska, a nadto gości w osobach prof. A. Mączaka, instr. minist., prof. J. Wałacha, kier. Ogniska z Cieszyna, prof. T. Młynka z Cieszyna, prof. A. Lisowskiego z Kielc, ze sfer uniwersyteckich prof. B. Dyakowskiego i doc. Dr. Ramułta. Kuratorjum. O. S. Krak. reprezentował wiz. W. Wierzbicki.

2 i 3. Po odczytaniu i przyjęciu protokółu z pierwszej konferencji rejonowej, odbytej w dn. 10 listopada 1932 r., przedstawił prof. K. Kostrakiewicz w krótkich słowach warunki, w jakich pracuje w kl. V b tego Gimnazjum, a więc w tej klasie, w której prowadzić ma ćwiczenia pokazowe, uzdolnienie uczniów i stosunek do przedmiotu, plan i cel ćwiczeń, które ma pokazać.

4. Druk przyrodniczy. Prof. M. Ziembianka omówiła sposób wykonania t. zw. druku przyrodniczego, opierając się przytem na pracy C. Schmitta p. t. Zwiesprache mit der Natur, str. 186—189. Sposób wykonania druku: na roztartą na płytce szklanej farbę drukarską olejną kładzie się świeży liść roślinny (ewentualnie inny płaski przedmiot przyrodniczy), przyciska kawałkiem papieru, aby liść przylgnął dokładnie do podłoża, usuwa się następnie papier, który służył do przyciśnięcia liścia i chronił posuwającą się po nim rękę od zawalania farbą, zdejmuje się następnie liść z farby o ile możności jak najostrożniej, aby nie uszkodzić strony pokrytej farbą i przenosi się na czystą kartę papieru. Na liść, leżący obecnie na czystej kartce papieru, kładzie się kartkę drugą i przyciska ręką w tem miejscu, pod którem znajduje się liść. Po usunięciu liścia znajdzie się obraz tegoż odbity na kartce dolnej z doskonałem zachowaniem nie tylko brzegu ale i netwacji. Obraz wykonany farbą olejną musi przeschnąć, na co potrzeba paru dni. Zamiast farby drukarskiej można użyć farby olejnej t. zw. bromolejowej, używanej w pewnych technikach fotografji artystycznej, a którą można zakupić w większych firmach fotograficznych. Druk przyrodniczy może być z korzyścią użyty zwłaszcza w szkole powszechnej jako dobry sposób wypowiedzenia się ucznia w jego wypracowaniach domo-

wych. Toteż uczniowie semin. nauczycielskich powinni być z nim zaznajomieni. Ref. rozdała uczestnikom konferencji płytki szklane ze starych negatywów z roztartą na nich farbą bromolejową, listki róży, piórka ptasie i kilka kartek czystego papieru. Zebrani wykonali druk własnoręcznie, a technika i jej wyniki zyskały ogólną aprobatę.

5. Ćwiczenia pokazowe w klasie Vb.

O godz. 8.55 rozpoczął prof. K. Kostrakiewicz ćwiczenia pokazowe z pierwszą grupą w kl. V b państw. Gimn. IV. Tematem ćwiczeń było trawienie białka z jaja kury w sztucznym soku żołądkowym. W przeprowadzonych ćwiczeniach można było wyróżnić: a) nawiązanie w formie krótkiego zestawienia znaczenia poznanych części przewodu pokarmowego, a więc jamy ustnej, gardzieli przełyku w celu postawienia nowego zagadnienia „do czego służy żołądek i sok wydzielany przez jego ściany do wnętrza żołądka“, b) objaśnienie dokonane przez nauczyciela na temat składników soku żołądkowego, c) zestawienie tego soku przez uczniów, d) przygotowanie łaźni wodnej o temp. 37 C — 40 C, e) przeprowadzenie badań ucznia nad znaczeniem kwasu solnego w ścinaniu białka, a następnie nad działaniem soku żołądkowego na tak ścięte białko z zachowaniem odpowiednich badań kontrolnych, f) omówienie wyników ćwiczeń.

Nauczyciel wprowadzał uczniów w rozwiązywanie zagadnienia etapami, dyktując uczniom tekst ćwiczeń następnych dopiero wtedy, gdy poprzednie zostało wykonane, rezultat obserwacyj zanotowany i właściwy wniosek w dyskusji ogólnej uzgodniony.

6. Dyskusja nad przeprowadzonemi ćwiczeniami.

Dyskusję zagaił prof. K. Kostrakiewicz, podając krótko krytykę przeprowadzonych ćwiczeń, które jego zdaniem nie przebiegły w całości tak, jak sobie to wyobrażał. Przedewszystkiem spóźnił się nieco z rozpoczęciem ćwiczenia ostatniego, skutkiem czego nie mógł doczekać, aż wszystkie stoliki będą miały wynik bardzo dobry, a musiał przystąpić do zestawienia wyników na podstawie częściowo pozytywnych rezultatów. Zestawienie to było krótkie i zwięzłe, ale na obszerniejsze brakło czasu. Koref. prof. Sapiński po dokładnem zebraniu toku ćwiczeń podniósł strony dodatnie, jakie zauważył, a to niezwykłą staranność w przygotowaniu całej skomplikowanej aparatury na stoliku uczniowskim, postępowanie w pracy etapami i dytkowanie tekstu ćwiczeń częściami po wykonaniu ćwicz. poprzedniego, spokój nauczyciela i stosowanie bardzo ostrożnych, a niesugerujących pytań. Ćwiczenia zdaniem koref. wypadły wzorowo i cel został osiągnięty. W bardzo ożywionej dyskusji, jaka się potem wyłoniła, przemawiali prof. A. Mączak, instr. minist. i prof.: Budzynowski, Dziurzyński, Golański, Goldwasserowa, Młynek, Wajdowicz, Wałach, Wyrobek, Ziembianka, niektórzy kilkakrotnie. Z przemówień podnieść należy pogląd

instr. A. Mączaka na sposób prowadzenia dyskusji nad lekcją pokazową. Aby z takiej lekcji wynieść naprawdę pewne realne korzyści, trzeba w dyskusji uwzględnić zakres materjału danej lekcji w stosunku do całości programu, sposób zrealizowania zakreślonego materjału i to nie tylko z punktu widzenia rzeczowego, ale także formalnego. Należy zastanowić się, jak dane zagadnienie ujęte zostało ze strony nauczyciela, czy tego rodzaju ujęcie ma rację, czy też nie; w tym drugim wypadku należy podać, jakie proponuje się rozwiązanie ze swej strony, zaczerpnięte ewentualnie z własnej praktyki. Zaznaczyć wreszcie należy, że ujemne wyniki uczniów w przeprowadzonych ćwiczeniach mają również wartość, byleby wszystkie nie były takie.

W następnej dyskusji wyłoniło się kilka momentów natury ogólniejszej. I tak zastanawiano się, czy w nauce anatomji człowieka kłaść na pierwszem miejscu zagadnienia fizjologiczne z pominięciem jak w ćwiczeniach pokazowych, których uczestnicy byli świadkami strony morfologicznej, a jeśli tak, to jak ustosunkować się do dużych braków w chemji i fizyki wynikających z programów. Zdania były podzielone. Do stanowiska tych, którzy podkreślali znaczenie ćwiczeń z fizjologji, przychylił się również i instr. A. Mączak, podając obszerny przykład zaczerpnięty z własnej praktyki. Celem nauki o człowieku jest zapoznanie ucznia z funkcją organizmu w związku z jego budową. Mamy uczyć o życiu, a anatomji wprowadzać tylko tyle, by zjawiska życiowe, o których mówimy były zupełnie zrozumiałe. Główny więc nacisk położyć musimy na fizjologję, musimy nauczyć ucznia patrzeć, porównywać, wnioskować, uczeń nasz w pracy swej musi być aktywny. Co się zaś tyczy nieprzygotowania chemicznego uczniów, to ta sprawa przy ćwiczeniach fizjologicznych da się obejść w ten sposób, że w ćwiczeniach tych nie wchodzimy w sam chemizm zjawisk. Stwierdzamy tylko, jakie zmiany zaszły i staramy się wyciągnąć z tego wnioski.

W związku z pokazanemi ćwiczeniami wyłoniła się sprawa druga, a to przedkładanie uczniom tekstów ćwiczeń. Zastanawiano się, czy uczniowi dawać cały tekst obliczony na cały czas trwania danego ćwiczenia, czy też dyktować go w miarę wykonywania ćwiczeń, poprzednio podyktowanych. Jako stronę dodatnią pierwszego podniesiono, że uczeń widzi całość tej pracy, jaką ma wykonać i dzięki temu może rozłożyć sobie odpowiednio czas, jakim dysponuje, a również uczniowie szybciej pracujący nie muszą czekać aż ich sąsiedzi opóźniający się skończą, lecz mogą pracować dalej. Jako zalety drugiego podkreślono, że uczeń zmuszany jest w ten sposób do najważniejszej części ćwiczeń, t. j. do notowania obserwacyj i wyciągania wniosków, i nie przechodzi mechanicznie od ćwiczeń do ćwiczeń według punktów podanych w tekście. Uzgodniono, że można po-

stępować i tak i tak, zależnie od warunków indywidualnych, w jakich się pracuje, a przedewszystkiem od wytrenowania młodzieży w pracy laboratoryjnej. Jeśli do zrozumienia i wykonania ćwiczenia następnego potrzebne jest koniecznie dokładne zestawienie wyników i wniosków ćwiczenia poprzedniego, to lepiej nie podawać tekstu w całości. W tym wypadku lepiej jest zestawić z uczniami wyniki takiego ćwiczenia, a potem dopiero przejść do dyktowania tekstu ćwiczenia następnego. W innych wypadkach można podyktować tekst ćwiczeń w całości.

Z zagadnień więcej szczegółowych poruszono także sprawę celowości pierwszej części pokazanych ćwiczeń, która dla postawienia nowego zagadnienia do rozwiązania przez ucznia musiała objąć powtórzenie pewnej części materjału już znanego z lekcyj poprzednich. Zastanawiano się, czy nie należałoby tego uczynić na lekcji poprzedzającej dane ćwiczenie tak, aby uczniowie, przychodząc na ćwiczenia, wiedzieli zgóry co będzie ich tematem. W ten sposób uzyskać możnaby było więcej czasu na staranniejsze przypilnowanie zwłaszcza uczniów słabszych, ewentualnie na obszerniejsze zestawienie końcowe. Zdania były podzielone.

Wysunięto również zupełnie słusznie konieczność dokładnego poinformowania uczniów, skąd się bierze pepsyna sztuczna i konieczność zaznaczenia uczniom, że w żołądku trawienie nie przebiega tak dokładnie jak w probówce, że mają na nie wpływ także czynniki natury psychicznej. Uczeń nie powinien zjawisk życiowych rozpatrywać wyłącznie z punktu widzenia fizyko-chemicznego. W zestawieniu dyskusji pominięto szereg głosów natury szczegółowej odnoszących się do wykonania ćwiczeń przez prof. K. Kostrakiewicza, które jak zwykle w takich wypadkach podkreślały dużą ilość stron dodatnich, ale także i ujemnych. Pominięto je rozmyślnie, ponieważ nie mają ogólniejszego znaczenia.

7. Znormalizowana pracownia biologiczna.

W półgodzinnym referacie ilustrowanym przeźroczami przedstawił instr. min. A. Mączak najnowsze plany ministerjalne, wypracowane przez Oddział budownictwa szkolnego w Warszawie, odnoszące się do umeblowania działu biologicznego w zakładach państwowych. W przyszłości w każdym zakładzie szkoły średniej dział ten rozbity będzie na trzy części, mieszczące się obok siebie w trzech oddzielnych salach, przyczem największa poświęcona będzie na pracownię uczniów, druga na hodowlę roślin i zwierząt, a trzecia najmniejsza na muzeum. Aby uniknąć kupowania przez zakłady państwowe mebli nieodpowiednich, wypracowała specjalna komisja ministerj. plany wszystkich sprzętów, jakie będą potrzebne w całym gmachu szkolnym, a zatem także w dziale biologicznym, biorąc pod uwagę nie tylko względy użyteczności danego przedmiotu, ale również względy estetyczne i higjeniczne. Na przyszłość nie obowiązują więc plany

umeblowania podane w poradniku minist. z roku 1929, ale plany nowe z r. 1932 i każda szkoła w Okr. Szk. Krak., przystępująca do meblowania działu biologicznego, ma obowiązek zwrócić się do Ogniska biologicznego w Krakowie, ul. Krupnicza L. 2, z żądaniem informacyj w tym kierunku. W lokalu Ogniska znajdują się następujące plany: 1) plan pracowni w trakcie budynku, 2) ściana pracowni z oknami, 3) stolik uczniowski, 4) taboret kombinowany dla ucznia, 5) tablica ścienna skombinowana z ekranem. 6) kosz na śmieci, 7) skrzynia na tablice, 8) stół do pracy dla nauczyciela, 9) stół roboczy w pracowni lub w pokoju hodowlanym, 10) parapety i komory do hodowli, 11) stół do hodowli roślin, 12) półki pod akwarja w konstrukcji drewnianej, 13) półki pod akwarja w konstrukcji żelazo-beton., 14) szafa na zbiory z nastawką, 15) szafa na tablice w wałkach, 16) szafa chemiczno-szklarska. Plany te można przeglądnąć w lokalu Ogniska w godzinach urzędowych, lub po uprzedniem porozumieniu się także w godzinach innych.

8. R e f e r a t y s p r a w o z d a w c z e.

Po przerwie obiadowej rozpoczęły się obrady o godz. 16 referatem sprawozdawczym kier. Ogniska z prac Cornela Schmitta p. t.: 1) Wie ich Pflanze u. Tier aushorche, 2) Anleitung zur Haltung u. Beobachtung wirbelloser Tiere. Wydawca Datterer w Freising-München. Ref. zaznaczył, że referat ma za cel podanie członkom Ogniska literatury pomocniczej do opracowania tych tematów, które zestawione są w Nr. II Dzien. Urz. Kurat. Okr. Szk. Krak. z 1933 r., a nadto ma zachęcić do przeczytania tej literatury. Skutkiem tego ujął go ref. w odmienny sposób, niż to jest przyjęte przy tego rodzaju sprawozdaniach, ograniczając się w tym wypadku do przeczytania w tłómaczeniu polskiem trzech wyjątków odpowiednio wybranych. Tłómaczone wyjątki charakteryzują dostatecznie wartość podanej literatury, przyczem praca pierwsza podaje sposób zbliżania się autora do natury, odznacza się umiejętnością podpatrywania zjawisk biologicznych i zdolnością stawiania przyrodzie pytań i otrzymywania odpowiedzi na te pytania przy użyciu metod prostych tak pod względem myślowym jak i technicznym. Praca druga przeznaczona jest wyłącznie dla ucznia, a pośrednio tylko dla nauczyciela. Obejmuje ona w pytaniach i zadaniach zestawienie obserwacyj na kilkudziesięciu gatunkach zwierząt bezkręgowych z typów pierścienic, mięczaków i członkonogich, obserwacyj, które mogą być tematem samodzielnej pracy ucznia w dziale hodowlanym. Jest to częściowe rozwiązanie tego problemu, który proponowany jest przez kierownika Ogniska krak. do opracowania przez jego członków, w związku z koniecznością oparcia nauczania przyrody na materjale żywym i w związku z koniecznością wywołania samodzielnej pracy obserwacyjno-eksperymentalnej. Dla każdego nauczyciela przystępującego do opracowania me-

todycznego hodowli szkolnych będą obie prace C. Schmitta pierwszym drogowskazem pożytecznym i godnym polecenia.

Po referacie otrzymali uczestnicy konferencji druk Ogniska wileńskiego, powielony w Krakowie a przedstawiający streszczenie referatów prof. Bohdanowicza p. t. „hodowle i obserwacje hydry i larw ważek".

Trzeci referat sprawozdawczy wygłosiła prof. Dr. Z. Maślankiewiczowa, zdając sprawozdanie z pracy C. Schmitta p. t. Erlebte Naturgeschichte. Wyd. Dattener w Freising-München. Ta praca C. Schmitta jest właściwie pracą jego uczniów przeznaczoną dla uczniów i obejmuje opis 2 wycieczek z uczniami, a nadto jest zbiorem 86 wypracowań uczniów napisanych przez młodzież, a przytoczonych z praktyki autora z zachowaniem stylu i wyników młodocianych autorów. Są to samodzielne obserwacje uczniów nad zwierzętami występującemi w przyrodzie, a więc w warunkach naturalnych, a także częściowo i w hodowlach szkolnych lub prywatnych. Tyczą one tak zwierząt kręgowych jak i bezkręgowych. Pracę uczniów poprzedza wstęp autora i ten wstęp był dokładnie zreferowany. We wstępie tym tłumaczy autor znaczenie samodzielnych obserwacyj ucznia w naturze tak pod względem rzeczowym jak i wychowawczym. Z wartości wychowawczych podkreśla autor kształcenie zmysłów. Nieraz, skutkiem otrzymania złych wyników, ale i równoczesnego porównania wyników swoich z wynikami nauczyciela lub wynikami, znalezionemi w literaturze, będzie miał uczeń możność wyrobienia w sobie skromności, a równocześnie poważania dla pracy uczonych. Nie uczyni go to bezsilnym w dalszej pracy i nie zabije w nim odwagi do własnych poszukiwań i badań, gdyż pole odkryć jest olbrzymie, zwłaszcza, jeśli chodzi o szczegółowe, jednostkowe obserwacje biologiczne, które pod względem naukowym mogą mieć rzeczywistą wartość. Świadomość tego pobudza ucznia do pracy, a stosunkowa łatwość rodzi odwagę czynu. Tego rodzaju prace wyrabiają systematyczność w uczniu i opanowanie jego natury. Szkolą myślenie i wnioskowanie, porównywanie i wiązanie, zbieranie i wyszczególnianie, kształcą w obserwowaniu i eksperymentowaniu, a pozatem zbliżają do natury. Odwodzą przytem od kolekcjonowania tak dawniej pospolitego, a które miało wartość tylko jednostronną, gdyż uczyło jedynie morfologji z pominięciem biologji. Zamiast do trupiarni i cmentarza zbliżamy ucznia do form żywych i do przejawów życia. Autor cytuje dalej jeszcze inne wartości wychowawcze takiej pracy ucznia n. p. że skutkiem swobodnego stosunku ucznia do nauczyciela w czasie wykonywania tych prac istnieje możność dokładnego poznania natury ucznia, co dla wychowawcy ma pierwszorzędne znaczenie. Są przeciwnicy takich badań ucznia, lecz zarzuty przez nich stawiane nie są trudne do obalenia. Próbą odparcia takiego ataku na samodzielną obserwacyjno-eksperymentalną pracę ucznia kończy autor wstęp do tej

ciekawej pracy. Ref. miała za cel zachęcenie zebranych do przeczytania wymienionej książki i odpowiednio do tego ograniczyła się do referowania jednej części tej pracy. Dla nauczyciela przystępującego do wykorzystania hodowli szkolnych w samodzielnej pracy ucznia będzie ta książeczka C. Schmitta pewną wskazówką, do jakiego poziomu dojść mogą wyniki badań obserwacyjno-eksperymentalnych chłopca w wieku między 13—16-tym rokiem życia.

Po referatach sprawozdawczych podkreślił instr. A. Mączak niezmiernie ważne znaczenie prac obserwacyjnych ucznia na wycieczkach, w ogrodzie szkolnym i na hodowlach szkolnych, zachęcając gorąco członków Ogniska do metodycznego opracowywania tych tematów, które podane zostały przez kier. Ogniska, jakoteż i innych zgodnie z wyspecjalizowaniem się każdego z nauczycieli. Po referatach przystąpili uczestnicy konferencji do przerobienia ćwiczeń z osmozy.

9. Ćwiczenia z osmozy.

Na stolikach uczniów przygotowano całą aparaturę i rozdano teksty ćwiczeń uczniowskich połączone ze wskazówkami metodycznemi, a opracowane przez kierownika Ogniska. Kierownik Ogniska poprzedził ćwiczenia objaśnieniem technicznego przygotowania błony do osmometrów. Używał błon różnego rodzaju: z pęcherza świni, królika, z osierdzia, a także z pęcherza pławnego karpia. Najlepsze rezultaty otrzymał z pęcherza świni, namoczonego uprzednio w ciągu 14—24 godzin w wodzie z małą ilością sody aptecznej (1 łyżeczka kawowa na 600—700cm³ wody zwycz.) i tak spreparowanego, że po zdjęciu z niego warstwy mięśni pozostała jedynie cieniutka warstwa błony wyścielającej wewnętrzną ścianę pęcherza. Osmometr należy zamknąć korkiem gumowym, a nie drzewnym, rurki należy dać do wykonania firmie fachowej, polecając wywinąć brzegi obustronnie. Znaczna szerokość rurki sprzyja wywołaniu zjawiska osmozy, długość może być nieznaczna n. p. 8 cm. Równocześnie Dr. J. Mikulski pokazał uczestnikom sposób zdjęcia mięśni ze ściany pęcherza i sposób zmontowania do przygotowanej błony na cylindrze szklanym. Po tem objaśnieniu wykonali zebrani ćwiczenia według tekstu, przyczem okazało się, że po takiem spreparowanej błony zwierzęcej słupek cieczy w rurce osmometru wznosi się szybko w górę np. 2 mm. w ciągu 1 minuty, jeśli z jednej strony błony znajduje się nasycony roztwór soli kuchennej, z drugiej zaś woda destylowana.

10. Referat o hodowli roślin w szkole.

W półgodzinnym referacie podał prof. J. Golański zarys rozwiązania zagadnienia „hodowla roślin w szkole", zaznaczając, że, aby można było mówić o jego przybliżonem wyczerpaniu, należałoby opracować je nie w jednym, ale w całym szeregu referatów. Ref. podkreślił najpierw walory ho-

dowli roślin, w których prócz naukowych i dydaktycznych wybija się na plan pierwszy pierwiastek estetyczny, a z nim w parze i etyczny. Hodowle bowiem wyrabiają w uczniu poszanowanie pracy ludzkiej, tępią dzikie instynkty niszczenia roślin i z tych względów powinno się przyznać hodowlom roślin pierwszeństwo i wyższość nad hodowlami zwierząt, u których trudno dopatrzeć się pierwiastków powyższych. Z całego mnóstwa zagadnień, tyczących hodowli roślin, wybrał ref. do więcej szczegółowego omówienia stronę techniczną hodowli roślin akwarjowych, doniczkowych, skrzynkowych i ogrodowych. Podał przytem pewne tematy nadające się do obserwacyj uczniowskich i zapoznał słuchaczy z literaturą. odnoszącą się do opanowania kwestyj, poruszonych w referacie.

W dyskusji zabierali głos instr. A. Mączak, Dziurzyński i Popek. Kierownik Ogniska pokazał uczestnikom konf. kilka hodowli prowadzonych przez uczniów w gimn. IV, a instr. A. Mączak podał szereg przykładów prowadzenia hodowli roślin w szkole, podkreślając znaczenie hodowli glonów jak np. cladophory, spirogyry i vaucherji, a to ze względu na możność pokazania rozmnażania tych roślin, a następnie poruszył sprawę wyglądu i znaczenia ogrodów szkolnych.

Zdaniem jego ogród powinien być tak urządzony, aby mógł być terenem obserwacyj biologicznych i pracy ucznia z jasno wytkniętym celem. Niszcząc np. chwasty powinien uczeń zrozumieć, dlaczego to czyni, nawożąc glebę, musi zdawać sobie sprawę ze zmian, jakie przez to zachodzą w glebie. W ogrodzie powinno hodować się te rośliny, które są nam koniecznie potrzebne do zilustrowania zagadnień biologicznych, jakie wprowadziliśmy w nasz plan nauki botaniki w danej klasie. Wskazanem byłoby prowadzenie np. żywopłotów, szczepionek i t. p. Natomiast dział systematyczny jest zbędny, również i hodowle, wymagające ogromnego wysiłku, a dające minimalny zysk, jak np. wydmy piaszczyste, alpinaria możemy spokojnie pominąć.

11. T e c h n i c z n a s t r o n a h o d o w l i z w i e r z ę c y c h.

Ostatni referat wygłosił prof. St. Popek, omawiając techniczną stronę hodowli zwierząt bezkręgowych z wyłączeniem owadów, a mianowicie: paramaecium, hydr, tubifexa, enchytraeusa, drobnych skorupiaków, jak daphni, cyclopsa, raka rzecznego, ślimaków wodnych i małż. Ponieważ referaty prof. St. Popka będą drukowane w całości, przeto w sprawozdaniu tem pominięto wszystkie szczegóły, odnoszące się do hodowli wyżej wymienionych zwierząt.

W dyskusji zasięgnął pewnych informacyj, tyczących hodowli ryb, prof. J. Wałach, a wiz. Wierzbicki w dłuższem przemówieniu zwrócił uwagę zebranych nauczycieli na możność trwałego zainteresowania ucznia przyrodą żywą, które z izby szkolnej przenieść się musi na teren pozaszkolny,

a przedewszystkiem na dom ucznia. Praca nauczyciela zwłaszcza z prowincji musi mieć charakter propagandowy. Nauczyciel musi wzbudzić zainteresowanie do takich hodowli, jak winorośl, róże, drzewa owocowe, orzechy włoskie i tp. W ten sposób zainteresowanie dziecka udzieli się domowi ucznia, a praca nauczyciela nabierze charakteru pracy społecznej. Nauka przyrody z murów szkolnych wsiąknie w głąb życia całego społeczeństwa.

Po końcowem przemówieniu kierownika Ogniska, zapowiadającem zwołanie w tym roku szkolnym jeszcze jednej konferencji, omawiającej nowe programy i po podziękowaniu wszystkim zebranym za wytrwałą pracę całodniową, zamknięto konferencję o godz. 19.20.

Adam Dziurzyński.

Sprawozdanie z konferencji rejonowej nauczycieli i nauczycielek rysunków, odbytej w dniu 17 lutego 1933 w gimnazjum VIII. w Krakowie pod przewodnictwem kierownika „Ogniska", p. Waśkowskiego.

I. Lekcja pokazowa w gimn. III, kl. II. — Temat: rysunek z modelu.

Modele: klocki z drzewa o różnych nacięciach i wykrojach, łączenia drzewne, odpadki ciesielskie, pudełka; ponadto w kilku miejscach ustawiono modele z tektury większych rozmiarów z odpowiedniemi wycięciami (koła, kwadratu, prostokąta). Uczniowie mają za zadanie narysować jeden model przestrzenny w różnych położeniach, uwzględniając rzeczywiste i pozorne przecinanie się krawędzi. Prowadzący lekcję p. Szwarc objaśnia uczniom na wstępie sposób graficznego ujęcia formy w przestrzeni; podkreśla znaczenie płaszczyzny, na której spoczywają modele, a której krawędź przednia, jako prosta pozioma, ułatwia orjentowanie się ucznia co do miejsca głębokości modelu, kierunków krawędzi dolnych, warunkujących perspektywiczne ustawienie modelu. Następnie objaśnia rysunkiem na tablicy powyższe uwagi. Jako środek pomocniczy przy korrekcie zaleca nauczyciel prostą pionową lub poziomą; uczniowie mają uzupełnić rysunek części niewidocznych, celem rozwinięcia zmysłu przestrzennego i bryłowatości formy. Po ogólnych wskazówkach następuje indywidualne naprowadzanie drogą porównania rysunku z modelem.

II. Lekcja pokazowa w gimn. III, kl. III. Temat: fragmenty z sali rysunkowej; prowadzi lekcję p. Szwarc. Uczniowie obierają widoki według własnego upodobania; ustalenie horyzontu i trzech krawędzi powstałych z przecięcia się dwu ścian i powały sali, to linje ułatwiające ocenę kierunków prostych reszty przedmiotów, znajdujących się na sali. Prowadzący lekcję objaśnia poglądowo obserwowane zjawiska perspektywiczne,

odnośnie do okna otwartego, względnie przymkniętego i krawędzi zbieżnych (ćwiczenia z zakresu perspektywy skośnej). Lekcję uzupełniają ćwiczenia światłocieniowe, względnie akcentujące jakość materjału.

III. Lekcja pokazowa w gimn. IX, w kl. V; temat: rysunek form graniastych z pamięci; lekcję prowadzi p. Żurowski. Prowadzący lekcję, zaczynając od zainteresowania dla architektury, przypomina uczniom formy zaobserwowane w naturze, o charakterystycznej budowie wież typu dwojakiego; wieży kościelnej i wieży wiertniczej. Prowadzący lekcję popiera objaśnienia rysunkiem konstrukcyjnym na tablicy, robionym przez uczniów; formy podstawowe: prostopadłościan i ostrosłup zbudowane na osi. Referat: p. S. Szwarc: Zagadnienie metody w nauce rysunków.

Konieczność omówienia i sposobu uczenia rysunków łączy prelegent z szeroko nakreślonym planem nauki, który z jednej strony przy szczupłej ilości godzin, z drugiej przy nadmiernej ilości uczniów przerobić jest trudno. Z jednej strony stawia się jako cel podniesienie kultury, a z drugiej praktyczne korzyści płynące z nauki rysunków. Rozwijanie w dziecku graficznego wypowiadania swoich przeżyć i wrażeń, a potem określanie jego stosunku do obserwacji kryje w sobie pierwiastki wychowania w kierunku artystycznym; natomiast zastosowanie wiedzy rysunkowej do praktycznego jej zastosowania robi z nauki rysunków przedmiot wymagający jasno postawionej metody nauczania.

Rozważając kierunek artystyczny, widzimy, że pozostawia on dużo swobody i dziecku i nauczycielowi. Pierwsze, będąc pod wrażeniem przeczytanego ustępu, czy też wrażenia z wycieczki, lub wydarzenia, jakie utkwiło mu w pamięci, pragnie dać wyraz w sposób zgodny z jego wrodzonem poczuciem piękna. Nauczyciel ze swej strony pragnie jedynie rozbudzić w niem „zapał“ w kierunku wypowiedzenia tych przeżyć; wyklucza on z góry poprawność formy w tych pierwszych usiłowaniach, wychodząc z założenia, że wszelkie uwagi w tym kierunku są osłabieniem każdego dziecięcego porywu; temat właściwy dla uzdolnionych; reszta, ta znaczna większość o średnich lub słabych zdolnościach z trwogą i wahaniem przystępuje do rysowania. Dla tych należy stworzyć metodę, ułatwiającą wypowiadanie swego stosunku do własnych przeżyć. Jakąkolwiek ona będzie, opierać się musi na krytycznem nastawieniu do szczegółów obrazu dziecka; zmysł krytyczny jednak zabija zdolność obrazowania, bajka jego się kończy. Zajmuje go więcej świat zewnętrzny, ma raczej chęć odtwarzania, jak tworzenia, krytyczne nastawienie się do formy własnej zabija w niem wiarę we własne siły. I tu plan nauki wysuwa jako pierwsze i najważniejsze założenie: rozwinięcie zdolności własnego spostrzegania i świadomego odtwarzania obserwowanej formy. Przed oczyma uczniów przesuwa się rzeczywistość w całej swojej nieskończonej zmienności formy, światła i bar-

wy. Wrażeniowe pojmowanie tych zjawisk, to główna wytyczna metody nauczania; kształcenie inteligencji wzrokowej i zdolności świadomej obserwacji, to dalsze cele nauki rysunków.

Kwestję talentu zostawić należy na boku — a przyjąć jako punkt wyjścia intellekt w metodzie nauczania, opartej na przestrzennem pojmowaniu formy; jest to przeciwstawieniem koncepcji wrażeniowej biorącej jako temat tylko powierzchnię widzialną danego przedmiotu. Metoda, oparta na refleksyjnem pojmowaniu obserwacji, uwzględniająca wyrobienie pamięciowego opanowania formy przestrzennej, przy pewnej sprawności technicznej, daje ten zasób inteligencji, jaki potrzebny jest przy nauce każdego prawie przedmiotu w granicach programów szkolnych.

K o r r e f e r a t l e k c j i I i II p. Leszko.

Założeniem lekcji było naprowadzenie uczniów, aby na podstawie modeli, przedstawiających formy przestrzenne, poznali sposób graficznego przedstawiania tychże. Problem w dydaktyce trudny do rozwiązania, zwłaszcza, gdy chodzi o przejście od widzenia płaskiego do bryłowatego. Jest to jakby przenoszenie dziecka z jednego wymiaru płaskiego do drugiego trójmiarowego i daje często w rezultacie załamanie się twórczości plastycznej u dzieci. Dlatego to dydaktyka rysunków w tym okresie wymaga szczególnej umiejętności i ostrożności. Literatura pedagogiczna wykazuje kilka sposobów podejścia do tego zagadnienia. W przeciwieństwie do metod dawnych, wysuwających uzasadnienie teoretyczne jako pomost do praktyki, dziś teorję zjawisk przestrzennych stosuje się dopiero wtedy, gdy ogół uczniów zrozumiał przestrzeń, t. j. opanował ją wyobrażeniowo.

Po krótkiem omówieniu położenia kilku brył i kątów, jakie tworzą ich krawędzie z linją podstawową, przystąpiono do praktycznego omawiania modeli z każdym uczniem z osobna ze względu na to, że każdy uczeń inny model rysował.

Metodą dyskusyjną wprowadzał ich nauczyciel do myślenia i obserwacji zjawisk, jakie zachodzą między linjami biegnącemi pod i nad horyzontem. Błędy uczniów wynikały z trudności problemów, do których rozwiązywania brakowało niejednokrotnie uczniom odpowiedniego doświadczenia, opartego na obserwacji. Słusznie też program na tym stopniu nauki przewiduje tylko zapoznawanie uczniów z elementarnemi pojęciami perspektywy. Określanie bryły przez ucznia 13-letniego, a zatem znajdującego się jeszcze w stadjum widzenia płaskiego, jest naogół schematyczne. Z temi psychologicznemi trudnościami liczył się nauczyciel, to też w następnej lekcji starał się pogłębić zasady perspektywy na podstawie ćwiczenia obserwacji form większych z otoczenia. I oto na zbiegu krawędzi sali szkolnej, pieca, okien i t. d. lepiej orjentowali się uczniowie w kwestjach zbiegu linji i ich stosunku do horyzontu, dostrzegali to, czego na małych modelach

zobaczyć nie mogli. Jeśli lekcja ta zyskała na jednolitości, prostocie i celowości, to stąd wniosek, że zasada jednolitości procesu myślowego w nauczaniu, zasada wyłącznej koncentracji wymaga, by dane zjawisko odciąć od innych, bo tylko wtedy przeżycie osobiste, podstawa nowoczesnej pedagogji, jest silne i trwałe.

Podkreślanie konstrukcji przedmiotu przez p. Szwarca i wykazywanie, że linja sama przez się nic nie wyraża, a dopiero logiczny związek linji zamyka i interpretuje formę, dawało naogół dobre rezultaty praktyczne. Odrzuciwszy schematyczną jednolitość lekcji, wybrał p. Szwarc typ „lekcji pod kierunkiem". Jeden podstawowy problem był osią lekcji, ale środki rozwiązywania go przez uczniów różnorodne i indywidualnie przez nich stosowane. Bezsporne zalety tej metody ujawniły jednak i jej trudności w realizowaniu. Wymaga ona wielkiej dyscypliny wewnętrznej od uczniów, aby zdolni byli do intensywnej pracy nawet w tym momencie, gdy profesor kieruje „pracą laboratoryjną" jednego ucznia. Moment twórczy, tak podkreślany w nowej szkole, występuje tu z całą plastycznością. Intenzywne, aktywne zajęcie się wszystkich uczniów rozwiązywaniem problemu lekcji, uzyskano tu nie sztucznemi środkami, ale umiejętnością kształcenia wyobraźni przestrzennej, usilną pracą nad podniesieniem poziomu i sprawności w wyrażaniu obserwacji. W czasie lekcji zaobserwowano, że pewien uczeń, nie umiejący sobie poradzić z przestrzenią wnet samodzielnie wybrnął z dość skomplikowanego problemu, wsparłszy się na indywidualnej obserwacji, oraz prawach wskazanych mu przez profesora. To był istotnie moment twórczy, zatem czynnik pierwszorzędnej doniosłości wychowawczej.

P. H. P o l i c h t uważa, że nieracjonalne jest stawianie kwestji metody przez p. Szwarca jako zagadnienia, czy pierwszeństwo mieć winien rysunek impresjonistyczny, w którym dziecko charakteryzuje swą wewnętrzną wizję, czy też rysunek refleksyjny, oparty na poczuciu trzeciego wymiaru. Nie sposób bowiem rozgraniczać świata wrażeń od świata wiedzy. Jedynie syntetyczne traktowanie obu metod zgodnie z wiekiem i rozwojem umysłowym młodzieży jest wskazane. W sprawie wysuniętego zagadnienia, które techniki należałoby stosować w nauce rysunków w szkołach ogólnokształcących, wypowiada się przeciw technikom, które nie służą właściwemu celowi nauki rysunków.

P. T. C y b u l s k i oświadcza się za rysunkiem wizyjnym, który ze względu na wartości artystyczne powinien zająć przodujące stanowisko w nauczaniu młodzieży do lat 13, natomiast rysunek z natury, mający znaczenie praktyczne, powinien być włączony do nauki robót ręcznych.

P. Wizytator W i e r z b i c k i, nawiązując do podkreślonych przez p. Leszkę momentów pracy „pod kierunkiem", przejawiających się w lek-

cjach p. Szwarca, zwraca uwagę na rolę nauczyciela w klasie. Stanowisko jego ma być aktywne w stosunku do poszczególnych uczniów, których sobie sam wybierze, lub którzy się zwrócą doń po poradę. Jest to więc rola i instruktora, który w sposób cichy, aby innym dzieciom nie przeszkadzać w skupieniu, udziela pomocy odpowiednim jednostkom. Gdy jednak zauważy, że większa ilość uczniów robi te same błędy, wtedy przerywa indywidualne, ciche nauczanie, a przechodzi do głośnych ogólnych objaśnień, zwróconych do całej klasy.

W kwestji tej wypowiadają się p. Szwarc i p. Instruktor Buczkowski, podnosząc wartość korrekty rysunków indywidualnie i cicho przeprowadzanej. P. Książek oświadcza się za zmniejszeniem ilości modeli, motywując to okolicznością, iż w kl. II. w początkowem stadjum rysowania przestrzennego lepiej jest skondensować materjał w kilku grupach.

Z kolei przy omawianiu lekcji w kl. V. gimn. IX. p. Żurowski informuje, że celem lekcji było zużytkowanie obserwacji form ludowego budownictwa, obserwowanych przed kilku miesiącami, i dociekanie ich zasad konstrukcyjnych.

Korreferat lekcji w kl. V. p. Dr. Seweryn.

Kwestja kształcenia pamięci wzrokowej i kierowania obserwacją jest wartością, która w ogólnem kształceniu poważną winna odgrywać rolę. Szczególnie ważny jest ten problem w przełomowym wieku stosunku młodzieży do zewnętrznego świata. Uprzytomnić sobie należy ten niesłychanie ciekawy moment, kiedy dziecko opierające się na ideach, na schematach, rysujące ideoplastycznie, zaczyna zmierzać do fizjoplastyki, do imitacji natury. To przejście z jednego świata w drugi dokonywa dopiero wtedy, gdy z zamiarem plastycznego odtworzenia rzeczywistości obserwuje fragment przyrody wedle pewnej metody. Tego przejścia nie dokona dziecko bez pomocy szkoły. Że tak jest, dowodzą nam z jednej strony rysunki osób starszych, rysujących w sposób zbliżony do schematycznego rysunku dzieci, a z drugiej strony sztuka ludowa, która pomimo wielowiekowego rozwoju nie przekroczyła granic ideoplastycznego schematycznego obrazowania. Obserwujemy na terenie szkół, że młodzież nie dochodzi do typu ideoplastycznego rysunku, do graficznej definicji pojęciowych cech przedmiotu. Pod wpływem oglądanych obrazków, kina, pojęć z zakresu perspektywy i t. d. rysunek dziecka przestaje być dziecięcym. Kultywowanie więc tego sposobu wyrażania się dziecka, jak chciałby p. Cybulski, jest, jak dowodzi psychologja i praktyka szkolna, niemożliwe. Właśnie szkoła sprawia, że przyjść musi czas, kiedy dziecko przechodzi od modelu wewnętrznego — jak mówi prof. Szuman — do modelu zewnętrznego. Tego przejścia nie uwzględniała metoda dawnej szkoły. Jeśli kształcono pamięć wzrokową,

co przedewszystkiem w tym przełomowym okresie jest rzeczą konieczną, to nie liczono się z tem, że sama pamięć wzrokowa jest bezpłodną bez wiedzy o przedmiocie. Dziecko nie jest zdolne do mechanicznego reprodukowania samych wyobrażeń wzrokowych, jeśli tym wyobrażeniom nie towarzyszy odpowiednia wiedza. Jest bowiem prawdą, że o jakości widzenia decyduje nie oko, lecz umysł. On bowiem dokonywa syntezy i selekcji wrażeń wzrokowych.

Lekcja p. Żurowskiego nie była przykładem kształcenia pamięci w przełomowym okresie dziecięcego rysunku. Zgodnie z poziomem umysłowym młodzieży w klasie V. była jedynie próbą uporządkowania i reprodukowania zachowanych w pamięci obrazów świata zewnętrznego, oglądanych przed kilku miesiącami przygodnie, niemetodycznie i bez celu odtworzenia ich w rysunku. W rysunku dzwonic drewnianych posługiwali się uczniowie konstrukcyjnemi schematami prostopadłościanów oraz ostrosłupów ściętych, kompilując dawniej poznane formy stereometryczne w logicznym związku. (Trudniejszą i ciekawszą bezsprzecznie byłaby lekcja w kl. III. mająca w programie kształcenie pamięci wzrokowej, przyczem obserwacji towarzyszyłoby pogłębienie wiedzy o przedmiocie). Poziom odtwarzania form z pamięci był rozmaity, zależnie od mniej, lub więcej wyrobionej wyobraźni przestrzennej. Gorzej rysujący uczniowie z pewnością poprawniej wykonaliby te same formy w glinie lub drzewie. Jeśli p. Cybulski proponował przeniesienie rysunku naturalistycznego do nauki robót ręcznych, to nie uwzględniał zasadniczego celu nauczania tego przedmiotu. Poczucie przestrzeni rozwija się przy pomocy: 1) senzualnego organu, t. j. dotykowo-mięśniowego, 2) organu intelektualnego — wyobraźni przestrzennej. Pierwszemu służą roboty ręczne w szkole, drugiemu nauka rysunków. Bez wyobraźni przestrzennej nie może powstać bryłowaty rysunek, ale mogą powstawać trójwymiarowe twory, czyli że dotykowo-mięśniowe poczucie przestrzeni nie musi iść w parze z wyobraźnią przestrzenną. Że tak jest, świadczy o tem praktyka szkolna, a w historji sztuki — sztuka Egiptu.

P. Policht, godząc się na ważność odpowiedniego postawienia dydaktyki rysunków w przełomowym okresie dziecięcego rysunku, uważa łączenie wiedzy z wrażeniem za konieczność, która w żadnej mierze nie może wypaczać indywidualnego i ekspresyjnego charakteru rysunku. — Niemożliwe i niecelowe byłoby odłączenie pracy rysowania od naturalnego rozwoju umysłowego młodzieży. Dobra metoda liczy się z paralelizmem tych faktów i umożliwia naturalny rozwój plastycznego wyrażania się młodzieży.

P. Dzieliński podkreśla wartość rysunku konstrukcyjnego, stosowanego na lekcji w kl. V.

Kierownik „Ogniska“ Waśkowski, syntetyzując wyniki lekcji pokazowych i dyskusji na konferencji, stwierdza zgodność zapatrywań w sprawach zasadniczych odnośnie do metody nauczania. Wyraża się to w uznaniu metody objektywnego nauczania; subjektywne nastawienie nauczyciela do metody, — zwłaszcza gdy sam jest artystą — stwarza typ szkoły artystycznej, co widocznie odbiega od celu nauki rysunków w szkołach ogólnokształcących. Natomiast objektywne nauczanie, oparte na metodzie, ma zastosowanie praktyczne i użytkowe. Wiedzę rysunkową zdobywają uczniowie przez ćwiczenia pamięci wzrokowej i kształcenie wyobraźni przestrzennej, opartej o wysiłek myślowy. Fotograficzne i bezmyślne kopjowanie modelu, czy objektu z natury nie może dać tych korzyści, jakich domaga się „Szkoła twórcza“, w której metoda „pracy pod kierunkiem“ znajduje pełne zastosowanie, właśnie na lekcjach nauki rysunków. Szczególnie uzdolnionych i utalentowanych uczniów zostawić należy na boku; a jedynie ogół klasy, czy kursu mając na względzie, — dążyć będziemy do tego, aby ten ogół wyniósł jak najwięcej korzyści, jakie z punktu widzenia ogólnego wykształcenia i w odniesieniu do wszystkich przedmiotów, daje nauka rysunków.

A. Waśkowski.

101.

OGŁOSZENIA.

Czasopisma nadesłane:

Chowanna. Zeszyt I—IV. Kraków-Katowice. 1932.
Echa Leśne. Miesięcznik. Nr. 5. Maj 1933. Warszawa.
Głos Szkoły Zawodowej. Miesięcznik. Nr. 4. Kwiecień 1933. Warszawa.
Higjena Szkolna. Zeszyt IX—X. 1933. Warszawa.
Iskry. Tygodnik. Nr. Nr. 17—20. Kwiecień—Maj 1933. Warszawa.
Kronika Diecezji Przemyskiej. O. Ł. Nr. 5. Maj 1933. Przemyśl.
Kupiec Polski. Dwutygodnik. Nr. 9. Maj 1933. Kraków-Lwów.
Młoda Wieś. Dwutygodnik. Nr. 8. Kwiecień 1933. Warszawa.
Młody Polak. Miesięcznik. Nr. 5. Maj 1933. Tarnów.
Moje Pisemko. Tygodnik. Nr. Nr. 17—20. Kwiecień-Maj 1933. Warszawa.
Pokłosie Szkolne. Miesięcznik. Nr. 8—9. Kwiecień-Maj 1933. Płock.
Powszechniak. Miesięcznik. Nr. 9. Maj 1933. Dąbrowa Górnicza.
Praca Ręczna w Szkole. Kwartalnik. Nr. 1. 1933. Warszawa .
Przyjaciel Szkoły. Dwutygodnik. Nr. 9—10. Maj 1933. Poznań.

Drukarnia „Czasu“ w Krakowie pod zarządem Leopolda Wójcika.